

Lese- og skrivevansker i helhetlig perspektiv

**En studie av rapporter om lese- og skrivevansker sett i forhold til
hovedområdene i ICF**

May Berthelsen og Mette-Eline Olsen

Masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Desember 2007

Sammendrag

Tittel

Lese- og skrivevansker i helhetlig perspektiv. En studie av rapporter fra Team for dysleksi ved Bredtvet kompetansesenter sett i forhold til hovedområdene i ICF, Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse (WHO, 2003).

Bakgrunn og formål

Prosjektet "ICF i spesialpedagogisk klinikk" er et samarbeid mellom Bredtvet kompetansesenter og Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Denne oppgaven er en del av prosjektet.

Problemstilling

Hvordan, og i hvilken grad, kan beskrivelsene av funksjon og funksjonshemming og forslag til tiltak i rapportene om lese- og skrivevansker fra Bredtvet kompetansesenter presenteres ved hjelp av ICFs klassifikasjonssystem?

Metode

I vår undersøkelse analyseres 26 rapporter utarbeidet ved Team for dysleksi ved Bredtvet kompetansesenter i tidsrommet 1997 til dags dato. Vi har gjort en kvalitativ analyse med en kvantitativ vurdering av forekomst. Analysen er gjort gjennom bruk av ICF internett browser (www.kith.no) og NUD*IST. Undersøkelsen er gjennomført ved at rapportene er kodet ved opprettelse av to analyser, "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelse av forslag til tiltak".

Resultat og konklusjon

Under kodingen har vi brukt totalt 73 ulike ICF-koder. Analysen viser at rapportene har en detaljert beskrivelse av Mentale funksjoner (b1) (WHO, 2003), noe som er et viktig område innen språkvansker (Ottem, 1996, Lyster, 1998 og 1994). Det er også detaljerte beskrivelser av tiltak for å bedre personenes kunnskap innen språk, lese- og skrivevansker. Analysen viser at rapportene har en hovedvekt på individperspektivet i

tiltaksbeskrivelsene med grundig beskrivelse av Aktivitet og deltagelse (d1) og Kommunikasjon (d3). Miljøets betydning for utviklingen av den enkelte kommer kun til dels fram i rapportene. Det er lagt stor vekt på tilrettelegging og forslag til organisering av tiltakene inklusive det pedagogiske personalets kunnskaper og holdninger. Det er lagt mindre vekt på interaksjon med andre i læreprosessen og individuelle holdninger. Vektlegging av sekundære lesevaner kommer lite fram i rapportene. Dette er noe vi savner, særlig med tanke på alle som sliter med lese- og skrivevaner (Elvemo, 2006, Gabrielsen, 2006, Thorsen 2005). Håpet er at man ved bruk av ICFs klassifikasjonssystem kan bidra til å legge forholdene til rette for at flere kan oppnå basiskompetanse gjennom 13 års skolegang (St.meld. nr. 30, 2003-2004).

Forord

En spennende og lærerik periode er endelig over. Vi er i mål med masteroppgaven i spesialpedagogikk. Prosessen har vært både givende og til tider krevende.

Steinar Theie og Siri Wormnæs gjorde det mulig for oss å delta i prosjektet i regi av ISP. En stor takk til dere! Prosjektet har gitt oss erfaring og kunnskap som vi har hatt og vil få glede av videre. Takk skal du ha for konstruktive tilbakemeldinger og gode råd, Steinar! Takk til prosjektgruppa ved Bredtvet kompetansesenter for engasjerte diskusjoner og verdifull hjelp i startfasen.

Takk til familiene våre som har hatt stor forståelse for våre vansker med å få ”skriften ned på papiret”.

Takk til Anne og Mette som gode støttespillere i prosjektgruppa. En stor takk til vår felles kjære, Marianne, som har gått sammen med oss hele veien, og hørt alle våre gleder og frustrasjoner underveis.

En stor takk til Hallgeir for helt nødvendig datahjelp. En takk også til dem som har tatt seg tid til å lese korrektur: Hege, Cathrine, Margun og Berit.

Flekkefjord, desember 2007

May Berthelsen og Mette-Eline Olsen

Innhold

INNHold	7
1. INNLEDNING	13
1.1 PROBLEMSTILLING	14
1.2 FRAMDRIFT I OPPGAVEN.....	14
1.3 PRAKTISKE AVKLARINGER	15
2. ICF – INTERNASJONAL KLASSIFIKASJON AV FUNKSJON, FUNKSJONSHEMMING OG HELSE	16
2.1 BAKGRUNN FOR ICF	16
2.2 MÅLSETTING FOR ICF	17
2.3 ICFs FUNKSJON OG OPPBYGGING	18
2.3.1 Kroppsfunksjoner.....	20
2.3.2 Kroppsstrukturer.....	21
2.3.3 Aktivitet og deltagelse	21
2.3.4 Miljøfaktorer.....	22
2.3.5 Personlige faktorer	22
SAMMENHENGEN MELLOM DE ULIKE FAKTORENE.....	23
3. SPRÅKLIG FUNKSJON OG FUNKSJONSHEMMING HOS INDIVIDET	25
3.1 BASISKOMPETANSE.....	25
3.1.1 Å kunne uttrykke seg muntlig	26
3.1.2 Å kunne lese	27
3.1.3 Å kunne uttrykke seg skriftlig.....	29
3.1.4 Koding av lesing og skriving i ICF koder.....	31

3.1.5	<i>Å kunne bruke digitale verktøy.....</i>	32
3.1.6	<i>Selvoppfatning og sosio-emosjonell tilpasning.....</i>	33
3.1.7	<i>Mestring og motivasjon.....</i>	34
4.	SAMFUNNETS RAMMER FOR TILRETTELEGGING FOR KUNNSKAP	36
4.1.1	<i>Organisering av tilpassede undervisningsopplegg .....</i>	37
5.	METODE	39
5.1	DATAMATERIALET	39
5.2	ETISKE HENSYN	41
5.3	ANALYSEVERKTØYENE	42
5.3.1	<i>ICF browser.....</i>	42
5.3.2	<i>NUD*IST(N6) dataverktøy.....</i>	43
5.3.3	<i>Praktisk bruk av ICF browser og N6.....</i>	46
5.4	BEARBEIDING AV DATAMATERIALET.....	46
5.4.1	<i>Deskriptiv koding .....</i>	46
5.4.2	<i>Tematisk koding .....</i>	47
5.4.3	<i>Analytisk koding.....</i>	47
5.5	VALIDITET.....	48
5.5.1	<i>Deskriptiv validitet.....</i>	49
5.5.2	<i>Tolkningsvaliditet.....</i>	49
5.5.3	<i>Teoretisk validitet.....</i>	50
5.5.4	<i>Generaliseringsvaliditet.....</i>	51
5.6	RELIABILITET.....	51
6.	PRESENTASJON AV FUNN.....	53
6.1.1	<i>Visuell presentasjon av koder brukt i "Beskrivelse av forslag til tiltak" .....</i>	56

6.2	ANALYSE AV DELKLASSIFIKASJONSOMRÅDET KROPPSFUNKSJONER (B)	58
6.2.1	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsfunksjoner (b) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"</i>	58
6.2.2	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsfunksjoner (b) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"</i>	65
6.2.3	<i>Oppsummering av analyse av Kroppsfunksjoner (b)</i>	68
6.3	ANALYSE AV DELKLASSIFIKASJON KROPPSSTRUKTURER(S)	69
6.3.1	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsstruktur (s) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"</i>	69
6.3.2	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad delklassifikasjon Kroppsstrukturer (s) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"</i>	69
6.3.3	<i>Oppsummering</i>	70
6.4	ANALYSE AV EMNEOMRÅDET AKTIVITET OG DELTAGELSE (D)	70
6.4.1	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"</i>	70
6.4.2	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"</i>	77
6.4.3	<i>Oppsummering</i>	81
6.5	ANALYSE AV EMNEOMRÅDET MILJØFAKTORER	82
6.5.1	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Miljøfaktorer (e) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"</i>	82
6.5.2	<i>Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Miljøfaktorer (e) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"</i>	85
6.5.3	<i>Oppsummering</i>	88
7.	AVSLUTTENDE KOMMENTAR	89
	KILDELISTE	91
	VEDLEGG	97

Figuroversikt

Figur 1: Oppbyggingen av ICFs begrepsapparat (WHO, 2003, s. 183).....	18
Figur 2: ICF kategorier på ulike detaljeringsnivå.....	20
Figur 3: Viser vekselvirkninger i ICFs begrepsapparat (WHO, 2003, s.18).	23
Figur 4: "Kapitteloversikt" inneholder fullversjon av ICF, dvs. fire emneområder med blokker, kapitler og kategorier.....	43
Figur 5: Oversikt over ulike ICF-koder som er brukt i koding av tekstsegmenter i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming". Figuren viser koder brukt på ulike nivåer. Den viser ikke antall ganger kodene er brukt.....	54
Figur 6: Oversikt over ulike ICF-koder som er brukt i koding av tekstsegmenter i "Beskrivelse av forslag til tiltak". Figuren viser koder brukt på ulike nivåer. Den viser ikke antall ganger kodene er brukt.	56

Tabelloversikt:

Tabell 1:	Oversikt over datering av rapportene.....	40
Tabell 2:	Reliabilitet- beskrivelse.....	52
Tabell 3:	Reliabilitet tiltak.....	52
Tabell 4:	Samlet oversikt over koder (K) som er brukt, antall ganger (G) i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” i Kroppsfunksjon (b). Tabellen viser at det kun er brukt koder i b1, b2, b3 og b7. Koder i domene b4, b5 og b6 er ikke brukt. Nivåene 2, 3 og 4 viser detaljnivå i kodene.	58
Tabell 5:	Oversikt over de 13 mest brukte ICF-koder i emneområdet Kroppsfunksjon (b) slik de fremtrer i koding av ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”. Antall er antall ganger koden er brukt. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.	59
Tabell 6:	Oversikt over tekstelement kodet med Temperament og personlighet (b126).....	63
Tabell 7:	Samlet oversikt over koder (K) som er brukt antall ganger (G) i ”Beskrivelse av forslag til tiltak” i emneområdet Kroppsfunksjon (b). Tabellen viser at det kun er brukt koder i to domener, Mentale funksjoner (b1) og Sansefunksjon og smerte (b2). Nivåene 2, 3 og 4 viser detaljnivå i kodene.	66
Tabell 8:	Oversikt over de 6 mest brukte ICF-koder i emneområdet Kroppsfunksjon (b) slik koding av ”Beskrivelse av forslag til tiltak” viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.....	66
Tabell 9:	Samlet oversikt over koder (K) som er brukt i antall ganger (G) i koding av ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d). Tabellen viser at det er funnet samsvar i d1, d2, d3, d4, d7, d8 og d9. Det er kodet flest segment i d1, en del segment i d2 og få segment i de andre domenene. Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i d5 og d6. Detaljeringsnivå 2 er mye brukt, mens detaljeringsnivå 3 er mindre brukt.....	70
Tabell 10:	Oversikt over de 6 mest brukte ICF-koder i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) slik koding av ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.....	72
Tabell 11:	Oversikt over koder som er brukt (K) antall ganger (G) i ”Beskrivelse av forslag til tiltak” i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d). Tabellen viser at det er brukt koder i domenet d1, d3, d7 og d8. Koder i d4, d5 og d6 er ikke brukt. Det er kun brukt koder på detaljnivå 2....	77

Tabell 12:	Oversikt over de 8 mest brukte ICF-koder i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) slik koding av "Beskrivelse av forslag til tiltak" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.	78
Tabell 13:	Samlet oversikt over koder (K) som er brukt i antall ganger (G) i koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" i emneområdet Miljøfaktorer (e). Tabellen viser at det er funnet samsvar i e1, e3, e4, e5. Det er kodet flest segment i e5, en del segment i e3 og få segment i e1. Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegmenter og e2. Detaljeringsnivå 2 er mye brukt, mens detaljeringsnivå 3 er mindre brukt. I e3 og e4 eksisterer ikke detaljeringsnivå 3.	82
Tabell 14:	Oversikt over de 2 mest brukte ICF-koder i emneområdet Miljøfaktorer (e) slik koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.	83
Tabell 15:	Oversikt over koder som er brukt (K) antall ganger (G) i "Beskrivelse av forslag til tiltak" i emneområdet Miljøfaktorer (e). Tabellen viser at det er brukt koder i domenet e1, e3 og e5. Koder i e2 og e4 er ikke brukt. Det er kun brukt koder på detaljnivå 2 og 3.	86
Tabell 16:	Oversikt over de 3 mest brukte ICF-koder i emneområdet Miljøfaktorer (e) slik koding av "Beskrivelse av forslag til tiltak" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.	87

1. Innledning

Som et ledd i forberedelsene til masteroppgaven fikk vi tilbud om å være med på et prosjekt der bruk av ”Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse” (ICF) står sentralt. Spørsmålet prosjektet stiller er om, og på hvilken måte, ICF kan implementeres på det spesialpedagogiske fagfeltet. Tema for prosjektet er ”ICF i spesialpedagogisk klinikk”. Prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Oslo Institutt for spesialpedagogikk (ISP) og Bredtvet kompetansesenter. Prosjektet ledes av Siri Wormnæs og Steinar Theie som representanter for ISP.

Vårt tema er anvendelse av ICF ved rapportering av lese- og skrivevansker. Bredtvet kompetansesenter er en del av et statlig spesialpedagogisk støttesystem og har et nasjonalt ansvar for blant annet språk-, lese- og skrivevansker (Tenestekatalog 2002). Videre har Bredtvet kompetansesenter ansvar for å samle, systematisere og videreutvikle kunnskap på området, og for å formidle kompetanse til brukere, pårørende og fagfolk.

Bredtvet skriver i sin årsrapport (2005) at det er en krevende oppgave å utrede og behandle personer med omfattende og sammensatte språk- og talevansker.

Årsrapporten legger vekt på at det er viktig å ivareta brukeren på en helhetlig måte. Vi vil nedenfor vise at også ICF vektlegger en helhetlig beskrivelse av personen. Vi ønsker å forske på om ICF kan bidra til å ivareta en helhetlig beskrivelse av personer med lese- og skrivevansker.

Til sammen fire masterstudenter deltar i prosjektet 2006/2007. Oppgavene er selvstendige arbeider, men hovedprosjektet har gitt rom for samarbeid og faglige diskusjoner. Dette gjelder i særlig grad opplæring i, og bruk av, ICF og det databaserte analyseprogrammet NUD*IST. Områdene metode og analyse er drøftet ved felles veiledning og veiledede gruppesamlinger for studentene.

Alle oppgavene tar utgangspunkt i rapporter utarbeidet ved Bredtvet kompetansesenter. Prosjektet har utarbeidet felles problemstilling som deretter er tilpasset den enkeltes område.

1.1 Problemstilling

Hvordan, og i hvilken grad, kan beskrivelsene av funksjon og funksjonshemming og forslag til tiltak i rapportene om lese- og skrivevansker fra Bredtvet kompetansesenter presenteres ved hjelp av ICFs klassifikasjonssystem?

1.2 Framdrift i oppgaven

I kapittel 2 vil vi først gi en presentasjon av ICFs bakgrunn og målsetting. Videre gir vi en innføring i ICFs funksjon og oppbygging med dertilhørende figurer.

I kapittel 3 tar vi utgangspunkt i Stortingsmelding nr. 30, 2003-2004, ”Kultur for læring”. Med Kvalitetsutvalgets begrep ”basiskompetansen”, å uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne, å kunne bruke digitalt verktøy, antyder vi aktuelle ICF-koder som kan representere basiskunnskapen. Videre i kapitlet antyder vi ICF-koder i forhold til selvoppfatning og sosio-emosjonell tilpasning og mestring og motivasjon.

I kapittel 4 gir vi et kort innblikk i samfunnets rammer for tilrettelegging av kunnskap. Fem punkter i ”Læringsplakaten” blir presentert (Stortingsmelding nr. 30, 2003-2004).

Kapittel 5 vil omhandle metodisk tilnærming til materialet, vurdering av validitet og reliabilitet.

I kapittel 6 presenterer og drøfter vi våre funn. Presentasjonen starter med et visuelt bilde av alle forekomster av koder i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”

og ”Beskrivelser av forslag til tiltak”. Vi presenterer deretter emneområdene i denne rekkefølgen: Kroppsfunksjon (b), Kroppsstruktur (s), Aktivitet og deltagelser (d) og Miljøfaktorer (e). Analysen innen hvert emneområde er todelt. Først en presentasjon av ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og deretter ”Beskrivelse av forslag til tiltak. I analysen vises det først en tabell over anvendte koder og antall ganger de er anvendt i det aktuelle emneområdet, deretter et utvalg av de mest brukte kodene og antall ganger de er brukt. Det neste punktet er eksempler på hvordan ICF-koder er brukt for å representere tekstelementene i rapportene. Hver del avsluttes med en kort oppsummering.

Oppgaven avsluttes med kapittel 7 Avsluttende kommentar, hvor vi diskuterer bruk av ICF i rapportering av lese- og skrivevansker.

1.3 Praktiske avklaringer

Emneområdet Kroppsfunksjoner og strukturer har to delklassifikasjonsområder: Kroppsfunksjoner (b) og kroppsstrukturer (s). I oppgaven blir områdene behandlet som to emneområder angående overskrifter og analyseprosedyre.

Vi har valgt å bruke beskrivelse på kategorier og koder slik de fremkommer i ICF håndbok (WHO, 2003). Med dette mener vi at vi bruker kodenavn som egennavn noe som medfører bruk av stor bokstav. Innholdsbeskrivelsen settes i kursiv med påfølgende referanse. Eksemplet nedenfor er hentet fra 3.1.7.

Motivasjon kodes under Energi og handlekraft (b130): ”*Grunnleggende mentale funksjoner tilknyttet fysiologiske og psykiske mekanismer som fører til vedvarende innsats for å tilfredsstille behov og oppnå mål*” (WHO, 2003, s. 51). Koden har også underkodene Energinivå (b1300) og Motivasjon (b1301).

2. ICF – Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse

2.1 Bakgrunn for ICF

ICF er en teoretisk modell bygd på biopsykososial modell av Engel (1977). Engel utviklet en ny innfallsvinkel, en modell, for å forstå mennesket i samhandling med miljøet på. Denne modellen ser problemene både fra et medisinsk og et sosialt synspunkt. Modellen tar utgangspunkt i ”The medical model ” og ”The social model of disability”. Den medisinske modellen ser på funksjonshemming som et isolert problem for den enkelte, forårsaket av sykdom eller annen helsetilstand. Den sosiale modellen ser funksjonshemming som et problem skapt gjennom sosial interaksjon, eventuelt mangel på interaksjon, og ikke som en egenskap hos det enkelte individ. Den biopsykososiale modellen ser mennesket fra flere sider. En kan se denne modellen som en integrasjon av medisinsk og sosial modell (ibid).

Med bakgrunn i den biopsykososiale modellen startet WHO arbeidet med å utarbeide nytt kartleggingsverktøy (WHO, 2003). I 1980 kom ICIDH, International Classification of Impairments and Handicaps, som ble utgitt som en testversjon. På grunnlag av erfaringer med testversjonen ble ICF utarbeidet, og ble godkjent til internasjonalt bruk i mai 2001, resolusjon WHA54.21 (ibid).

Med ICF vektlegges en helhetlig beskrivelse av den enkeltes funksjonsevne i samspill med omgivelsene. ICF gir mulighet til å beskrive også positive komponenter av helse. ICF er utviklet i overensstemmelse med; The standard Rules of Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities, anerkjent av FN i 1993, (WHO, 2003). Hovedfokus er at alle mennesker skal gis like muligheter for deltagelse og utfoldelse. Det enkelte mennesket skal ha mulighet til å etablere og opprettholde selvstendighet og sin sosiale tilværelse (ibid).

ICD-10, ”den internasjonale statistiske klassifikasjon av sykdommer og beslektede helseproblemer”, er på sin side årsaksorientert og har fokus på sykdomsbeskrivelse

---

og diagnostiske kriterier (WHO, 2000, s. vii). Sammen med ICF utgjør ICD-10 hovedklassifikasjoner i WHOs familie av internasjonale klassifikasjonssystemer (WHO, 2003).

Det legges vekt på at ICF ikke er til erstatning for andre instrumenter eller måleverktøy som er i bruk, men at ICF og måleverktøy heller må utfylle hverandre. Ved mistanke om språk-, lese- og/eller skrivevansker må det tas tester spesielt beregnet for dette, eksempelvis 6-16 og Logos (Ottem og Frost, 2005, Høien, 2007). Eventuelt kan en av Wechslers evne- og modenhetsprøver være aktuell (Sattler, 2001).

2.2 Målsetting for ICF

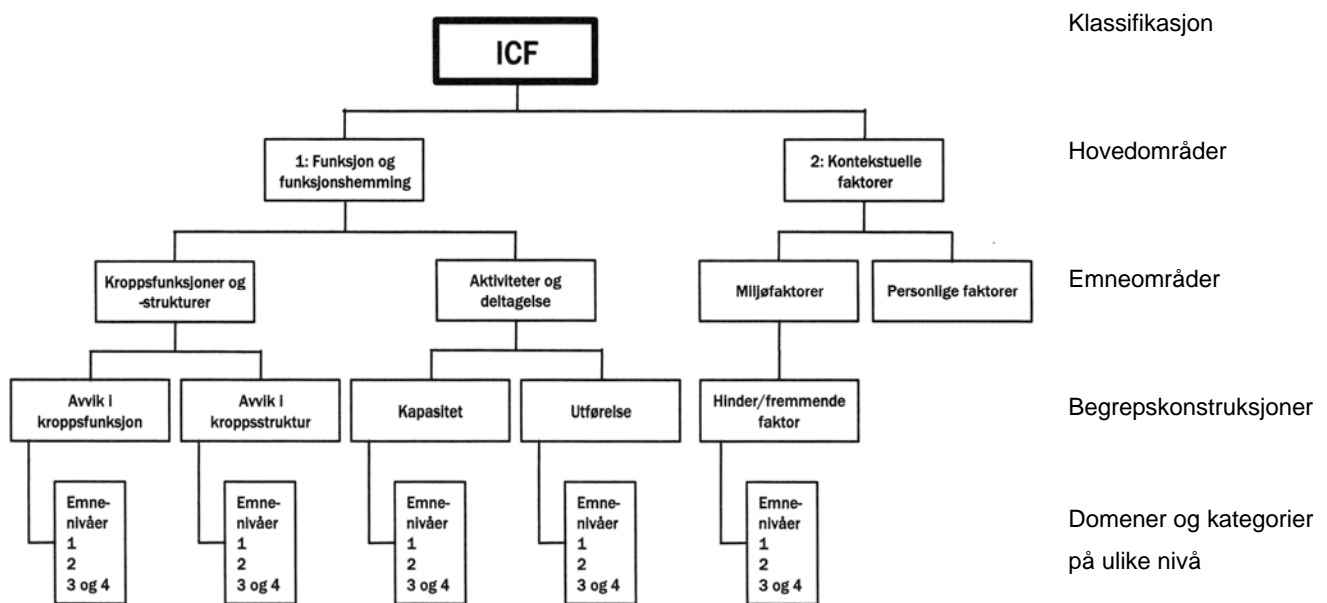
ICFs klassifikasjonssystem opererer med flere mål. I praksisfeltet vil ICF kunne representere et felles språk for beskrivelse av helse og helserelaterte forhold. Dette vil kunne bedre informasjonsutveksling mellom de ulike aktørene i praksisfeltet som helsearbeidere, forskere, politikere og offentligheten, inklusive personer med funksjonshemming (WHO, 2003).

Internasjonalt vil ICF kunne bidra med å lette utveksling av informasjon over landegrenser og mellom ulike helsefag. ICF vil også kunne utgjøre et systematisk kodeverk for helseinformasjonssystemer. ICF vil kunne gi grunnlag for vitenskapelige arbeider om helse og helserelaterte tilstander, resultater og årsaksfaktorer (ibid).

Prosjektet som nå er i gang ved ISP og Bredtvet kompetansesenter er en start på vurderingen av hvordan og i hvilken grad ICF kan brukes i spesialpedagogisk rapporteringsarbeid. Dette er i tråd med resolusjon av mai 2001 hvor WHO henstiller sine medlemsstater om å bruke ICF i sin forskning, overvåkning og rapportering (WHO, 2003).

2.3 ICFs funksjon og oppbygging

ICF er et klassifikasjons- og kodesystem. Systemet er hierarkisk oppbygd med et sett av overordnede og underordnede kategorier eller koder. ICF beskriver forhold som omhandler menneskelig funksjon og innskrenkningene i disse.

Figur 1: Oppbyggingen av ICFs begrepsapparat (WHO, 2003, s. 183)

Figuren viser oppbyggingen av ICFs begrepsapparat gjennom en trestruktur. Den viser de to hovedområdene funksjon og funksjonshemming og kontekstuelle faktorer. Hovedområdene skal dekke alle helserelaterte forhold innen menneskelig funksjon og funksjonshemming (WHO, 2003).

Videre deles hovedområdene i til sammen fire emneområder. Hovedområdet Funksjon og funksjonshemming har følgende emneområder:

- Kroppsfunksjoner og kroppsstrukturer
- Aktivitet og deltagelse.

Kroppsfunksjoner representerer organsystemenes fysiologiske og mentale funksjoner. Kroppsfunksjoner betegnes med bokstaven (b). Kroppsstrukturer representerer kroppens anatomiske organer, som lemmer og deres enkeltdeler. Kroppsstrukturer betegnes med bokstaven (s). Funksjonshemming blir således fravær av eller avvik fra

---

funksjon, eksempelvis med problemer ved kroppsfunksjoner og strukturer - som ved feil eller tap av betydning (ibid).

Aktivitet er menneskets utførelse av oppgaver og handlinger, mens Deltagelse er å engasjere seg i en livssituasjon. Emneområdet har ett sett koder som enten kan kodes ved prefiks (a) for activity og (p) for participate eller fellesbetegnelse (d).

Hovedområdet Kontekstuelle faktorer består av følgende emneområder:

- Miljøfaktorer
- Personlige faktorer

Miljøfaktorene representerer de fysiske, sosiale og holdningsmessige omgivelser hvor en person utfolder sitt liv. Miljøfaktorer betegnes med bokstaven (e).

De personlige faktorene utgjør den enkeltes spesielle bakgrunn og omfatter særtrekk ved personen. Personlige faktorer klassifiseres hittil ikke i ICF (ibid).

Begrepskonstruksjonene fremkommer ved at kategorikodene tillegges modifikatorer (figur1). Kodeverket i ICF er nøytralt. Det er knyttet faktorer til hvert emneområde som markerer styrker eller grader. Vi har ikke brukt modifikatorsettet og velger å ikke komme mer detaljert inn på dette her. Det er viktig å merke seg at modifikatorsettet gjør ICF egnet til å beskrive personlige funksjonsprofiler og utarbeide og evaluere målrettede tiltak (WHO, 2003).

Domenene deles videre i koder. Kodene angis ved domenets bokstav i tillegg til en tallkode. Antall siffer angir detaljnivå i koden, fra nivå 1 til nivå 4. Nedenfor følger eksempel på ulike detaljnivå innen samme område, fra kapittelnivå, nivå 1, til 5-tegns kode, nivå 4.

Kapittel b1

Kapittel b1 Mentale funksjoner

Nivå 1

Dette kapitlet er om hjernens funksjoner - både overordnede mentale funksjoner, som bevissthet, energi og handlekraft - og spesifikke mentale funksjoner, som hukommelse, språk og regning

b167 Mentale språkfunksjoner

Spesifikke funksjoner for å gjenkjenne og bruke tegn, symboler og andre bestanddeler av et språk

Nivå 2

Inklusive: Oppfatte og tyde tale, skrift, tegn eller andre former for språk, kunne uttrykke de samme former for språk, integrerende språkfunksjoner. Avvik: Alle former for afasi.

Eksklusive: Oppmerksomhetsfunksjoner (b140), hukommelsesfunksjoner (b144), persepsjonsfunksjoner (b156), tenkefunksjoner (b160), høyere kognitive funksjoner (b164), regnefunksjoner (b172), styring av sammensatte bevegelser (b176), kapittel b2 Sansefunksjoner og smerte, kapittel b3 Stemme- og talefunksjoner

b1670 Oppfatte språk

Nivå 3

Spesifikke mentale funksjoner for å tyde meldinger i talt, skrevet eller annen form, for eksempel tegnspråk, for å få tak i meningsinnholdet

b16700 Oppfatte talespråk

Nivå 4

Mentale funksjoner for å tyde meldinger i talespråk, for å få tak i meningsinnholdet

Figur 2: ICF kategorier på ulike detaljeringsnivå

Videre følger en nærmere gjennomgang av de ulike emneområdene av ICF ved presentasjon av de ulike domenene.

I og med at ICF gjelder alle helserelaterte tilstander av funksjon og funksjonshemming representerer dette et stort antall koder. I det følgende vil vi presentere domenene under hvert emneområde. Rekkefølgen er Kroppsfunksjoner (b) og Kroppsstrukturer (s), Aktivitet og deltakelse (d) og Miljøfaktorer (e).

2.3.1 Kroppsfunksjoner

”Kroppsfunksjoner er organsystemenes fysiologiske funksjoner (inkludert det mentale systemet)” (WHO, 2003, s. 47).

Det er følgende domener i dette emneområdet: Mentale funksjoner (b1), Sansefunksjoner og smerte (b2), Stemme- og talefunksjoner (b3), Kretsløps-, blod-, immun- og respirasjonsfunksjoner (b4), Fordøyelse (b5), stoffskifte og indresekretoriske funksjoner (b5), Urinsystemets funksjoner kjønnsfunksjoner og forplantning (b6), Nerve-, muskel-, skjelett- og bevegelsesrelaterte funksjoner (b7), Huden og tilhørende strukturers funksjoner (b8) (ibid).

2.3.2 Kroppsstrukturer

”Kroppsstrukturer er anatomiske deler av kroppen, som organer, lemmer og deres bestanddeler” (WHO, 2003, s.95).

Det er følgende domener i dette emneområdet: Nervesystemets struktur (s1), Øye, øre og tilhørende strukturer (s2), Stemme- og taledannende strukturer (s3), Strukturer tilhørende kretsløpssystemet blodsystemet, det immunologiske system og respirasjonssystemet (s4), Strukturer tilhørende fordøyelse, stoffskifte og endokrinsystemet(s5), Strukturer med tilknytning til urinsystemet, kjønnsorganene og forplantning (s6), Bevegelsesapparatets struktur (s7), Hud og tilhørende strukturer (s8) (ibid).

Kroppsstrukturer (s) og Kroppsfunksjoner (b) er beregnet å brukes samordnet. Kodene er ordnet parallelt slik at eksempelvis kodene i kapittel Stemme- og taledannende strukturer (s3) korresponderer med kodene i kapittel Stemme- og talefunksjon (b3) (WHO, 2003).

2.3.3 Aktivitet og deltagelse

”Aktiviteter er en persons utførelse av oppgaver og handlinger. Deltakelse er å engasjere seg i en livssituasjon” (WHO, 2003, s. 113).

Det er følgende domener i dette emneområdet: Læring og kunnskapsanvendelse (d1), Allmenne oppgaver og krav (d2), Kommunikasjon (d3), Mobilitet (d4), Egenomsorg

(d5), Hjemmeliv (d6), Mellommenneskelige interaksjoner og relasjoner (d7), Viktige livsområder (d8), Samfunnsliv og sosiale livsområder (d9) (ibid).

2.3.4 Miljøfaktorer

“Miljøfaktorer utgjør de fysiske, sosiale og holdningsmessige omgivelser hvor en person eksisterer og utfolder sitt liv” (WHO, 2003, s. 157).

Det er følgende domener i dette emneområde: Produkter og teknologi (e1), Natur og menneskeskapte miljøforandringer (e2), Støtte og sosialt nettverk (e3), Holdninger (e4), Tjenester, systemer og strategier for tiltak (5) (ibid).

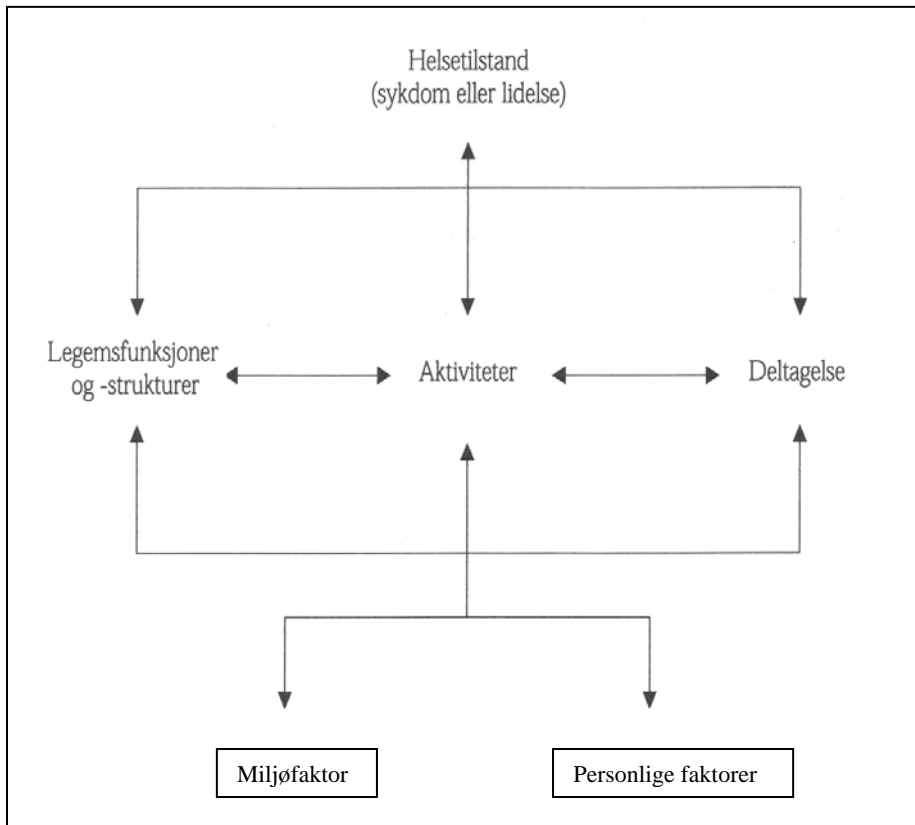
Miljøfaktorer og Personlige faktorer er kontekstuelle faktorer som påvirker personens funksjonsnivå (WHO, 2003). Det legges vekt på at Miljøfaktorer ikke må kodes som absolutte faktorer, men i *”perspektiv av den personen som får sin funksjon beskrevet”* (WHO, 2003, s. 213).

2.3.5 Personlige faktorer

“Personlige faktorer den spesielle bakgrunn for en persons eksistens og livsutfoldelse, og omfatter særtrekk ved personen som ikke hører til noen helsetilstand eller noe helseforhold” (WHO, 2003, s. 17). Faktorene kan omfatte rase, kjønn, alder, oppdragelse, utdanning, yrke, personens karakteregenskaper. De personlige faktorene klassifiseres ikke i ICF. Dette skyldes store kulturelle variasjoner som foreløpig har gjort det vanskelig å utarbeide et funksjonelt kodesett innen området (ibid).

2.4 Sammenhengen mellom de ulike faktorene

Nedenfor kommer en modell som viser vekselvirkning mellom helsetilstanden og kontekstuelle faktorer.

Figur 3: Viser vekselvirkninger i ICFs begrepsapparat (WHO, 2003, s.18).

Diagrammet viser menneskelig funksjon innenfor et gitt domene fremstilt som en vekselvirkning mellom helsetilstanden og kontekstuelle faktorer (miljøfaktorer og personlige faktorer).

Systemteorien, som har sine aner tilbake til den humanistiske tradisjonen, vokste fram som en protest til den psykodynamiske og den atferdsterapeutiske tradisjons mer mekaniske måte å oppfatte mennesket på. Den humanistiske ideologi er at mennesket har en iboende mulighet til vekst, og at mennesket både kan og bør velge sine mål og måten å nå dem på (Thompson m.fl. 2004). Figur 2 viser interaksjonen visuelt bygd

på ICFs filosofi. Samhandlingen mellom individ og omgivelser kan ha sammenheng med helse.

Generelt setter systemteoretisk tenkning fokus på relasjonene mellom klientene og deres livsverden og mindre på egenskapene ved den enkelte klient. Dette henger sammen med at det i systemteoretisk tenkning ikke letes etter hvem som er offer overfor en annen. Fokuset settes på samspillet som utvikler problemene (ibid).

Engel (1977) var en sentral bidragsyter innen utvikling av systemtenkning. En annen vesentlig bidragsyter var Urie Bronfenbrenner (1979). Han var opptatt av interaksjonsperspektivet i menneskets utviklingsprosess. Han ville finne ut hvordan mennesket vokser, utvikler seg og sosialiseres i et dynamisk vekselspill, og med sitt hovedverk, *The Ecology of human development* (1979), er Bronfenbrenner en viktig enkeltbidragsyter til det økologiske perspektivet (Bø, 1995, Bronfenbrenner, 1979, Johannessen, Kokkersvold og Vedeler, 2001).

Bronfenbrenner fremstilte en utviklingsøkologisk modell, som viser hvordan barn og unge utvikler seg i samhandling med andre mennesker i ulike miljøer, systemer eller settinger. Bronfenbrenners tankegang har vært brukt i utvikling av systemrettede modeller i skoleverket. Modellen ivaretar individ og systemperspektivet ved praksis (Bronfenbrenner, 1979, Johannessen, Kokkersvold og Vedeler, 2001).

Engel og Bronfenbrenner har fra hvert sitt ståsted tatt opp til diskusjon interaksjon mellom individet og miljøet, noe også ICF bygger på.

3. Språklig funksjon og funksjonshemming hos individet

ALL-prosjektet, Adult Literacy and Life Skills, konkluderer med at en tredjedel av den norske befolkningen i aldersgruppen 16 – 65 år har en leseferdighet som er definert som utilstrekkelig i forhold til lesekravene i dagens arbeids- og hverdagsliv (Gabrielsen, 2006). Med utgangspunkt i systemtenkning kan årsakene være både personlige og systemrelaterte.

Hovedbegreper i det følgende er språk og basiskompetanse. Språk er på mange måter nøkkelen til fellesskapet. De språklige ferdighetene er nødvendig for å etablere sosiale relasjoner og forstå regler for atferd (Tetzchner m. fl. 1993). Begrepet basiskompetanse ble innført ved Stortingsmelding nr 30, Kultur for læring, 2003-2004, se nedenfor.

Med utgangspunkt i basiskompetanse vil vi i det følgende redegjøre for aktuelle ICF-kategorier som kan beskrive dette tema.

3.1 Basiskompetanse

Kvalitetsutvalget (St.meld. nr. 30, 2003-2004) innførte begrepet «basiskompetanse» som en betegnelse på den grunnleggende kompetansen utvalget mener er nødvendig for å kunne ta del i kunnskapssamfunnet. Målsettingen er at alle elever og lærlinger oppnår et visst kompetansenivå i de mest essensielle ferdighetene som er:

”å kunne uttrykke seg muntlig

å kunne lese

å kunne uttrykke seg skriftlig

å kunne regne

å kunne bruke digitale verktøy” (St.meld. nr. 30 2003-2004, s. 32)

I det følgende tar vi utgangspunkt i Stortingsmelding nr. 30 og dens redegjørelse for grunnleggende språklig kompetanse som utgangspunkt for vår koding av funksjon og funksjonshemming.

3.1.1 Å kunne uttrykke seg muntlig

Når barnet når skolealder behersker de fleste barn de vanligste reglene for muntlig bruk av språk (Tetzchner, 1993). Språket vil være i fortsatt utvikling til langt opp i tenårene, men det forventes nå at barnet kan kommunisere på en hensiktsmessig måte, så som å ta tilhørers perspektiv og samtidig kunne gi nok informasjon slik at man forstår hva barnet/ungdommen mener. Videre forventes det at barnet/ungdommen gjenkjenner og bruker språkets sosiale sider (ibid). For noen barn går ikke språkutviklingen som forventet. Barnet tilegner seg ikke språket som antatt til tross for at forholdene ser ut til å ligge til rette for det. Man snakker da om en spesifikk språkvanske (Bishop, 1997). Det skilles mellom primære og sekundære språkvansker. Med primær språkvanske siktes det til at det ikke foreligger noen åpenbar grunn for språkvansen. Med sekundær språkvanske siktes det til at språkvansen oppstår som en konsekvens av en annen primær vanske, eksempelvis kan en funksjonshemming påvirke barnets språktilegnelse (ibid).

Kvalitetsutvalget poengterer at det å kunne uttrykke seg muntlig innebærer å beherske et talespråk som gjør det mulig å kunne kommunisere, samhandle og holde kontakt med andre i alle sosiale sammenhenger i skole, arbeid, hjem og fritid (St.meld. nr. 30, 2003-2004). Basiskunnskapen å kunne uttrykke seg muntlig kan kodes med Tale (d330), Samtale (d350) eller Diskusjon (d355). Domenet har koder på nivå 3.

I ICF er det Kroppsfunksjon (b) gjennom domenet Mentale språkfunksjoner (b167) som beskriver språkets funksjon og funksjonshemming. Dette er en mer overordnet kode som innbefatter ”*spesifikke funksjoner for å gjenkjenne og bruke tegn, symboler og andre bestanddeler av et språk*” (WHO, 2003, s. 57). ICF presiserer at

språkfunksjonene omfatter både å tyde og å uttrykke språk. Dette gjelder både muntlig og skriftlig. Å kunne uttrykke seg muntlig omfatter også Uttalefunksjon (b320) og Taleflyt og talerytme (b330). Domenene omfatter også *”integrerende språkfunksjoner som innebærer funksjoner som organiserer semantisk og symbolsk mening, grammatisk struktur og ideer for å frembringe meldinger med tale, skrift eller andre former for språk”* (WHO, 2003, s. 58).

3.1.2 Å kunne lese

“Det å kunne lese er en ferdighet som er nødvendig for å delta i samfunnet som en kritisk og reflektert borger og en forutsetning for personlig utvikling” (St.meld. nr. 30, 2003-2004). Å kunne lese er viktig i dagens samfunn for å reflektere over skrevne tekster og videreutvikle kunnskaper (ibid).

Å lese kan ifølge Høien og Lundberg (2000) inndeles i følgende nivå: pseudolesing, det logografisk-visuelle, det alfabetisk-fonologiske stadium og det ortografisk-morfemiske stadium.

Ved pseudolesing har barnet kun vage forestillinger om skrift. Barnets ”lesing” har mer karakter av en symbolsk handling, noe som gjenspeiles av at barnet like gjerne kan ”lese” billedbøker som skrevet tekst. Barnet er avhengig av omgivelsene og sammenhengen for å kunne skape en mening ut av teksten som ”leses”. Leseren kjenner gjerne igjen enkelte bilder av ord som den har et forhold til og som bare gir mening til den spesifikke leser. Et eksempel er ”melk” ved å se melkekartongen eller ”Statoil” betyr bensin (ibid).

Det logografisk-visuelle stadium betegnes ved at barnet husker enkeltbilder av ord som det har møtt tidligere. Ordbildet er det primære for barnet, skriftens prinsipper er underordnet. Ordene representerer en mening for den unge leseren, de blir som logoer eller ordbilder. Barnet har liten eller ingen forståelse for at det er en sammenheng mellom skriftbildet og lyd, og kan ikke bruke bokstav-lyd forbindelser (ibid).

Det alfabetisk-fonologiske stadium kjennetegnes ved at barnet begynner å få en forståelse for at det er en sammenheng mellom bokstavens form (grafem) og bokstavens lyd (fonem). Barnet får en stadig større alfabetiske innsikt. Vi sier at barnet har knekket den alfabetiske koden, noe som er et hovedkjennetegn ved fasen. Barnet oppfatter etter hvert at tale og skrift er delt opp i ulike sekvenser som representerer ord. Den fonemiske bevisstheten utvikles, og er et viktig element i ordgjenkjenningen. Det er bevisstheten rundt fonemenes meningsskillende betydning som muliggjør evnen til å lese og stave. Leseren vil nå kunne lese også nonord, men lyddrette ord vil være lettest. Barnet vil etter hvert få en forståelse at det kan sette bokstavlyder sammen til en lydpakke (syntesen). De kognitive ressursene blir fortsatt i stor grad benyttet til å avkode innholdet i teksten (ibid).

I det ortografisk-morfemiske stadium går avkodingen stadig raskere og gjenkjenningsprosessen blir automatisert. Lesehastigheten øker mye på grunn av at leseren direkte kan kjenne igjen ord som han har sett tidligere. Ved at avkodingen automatiseres frigjøres ressurser som kan settes inn på å benytte de semantiske og syntaktiske strukturene som gjør en tekst meningsfull. Kognitive ressurser som i tidligere faser ble brukt til avkoding blir i større og større grad brukt i tekstforståelsesprosessen. Det høyeste lesenivå er det ortografisk-morfemiske stadiet. Stadiet avsluttes ikke og videreføres ved at leseren videreutvikler sine ferdigheter i for eksempel fortolking av tekst, slutninger og tilpasninger til ulike lesemål (Høien og Lundberg 2000).

Grunnlaget for at barnet skal lære å lese er fonologisk bevissthet. Fonologisk bevissthet innebærer at vi vet hvilke lyder et ord består av og rekkefølgen av lydene (Kirkhus 2006, Kausrud 2005, Endresen 1999, Olaussen, 1996). Hjernen lagrer uttalen av lydene i leksikonet¹. Kunnskapen aktiviseres gjennom meldinger til artikulasjonsorganene når vi snakker. Ved lytting blir fonemene vi hører sammenlignet med den lagrede informasjonen i hjernen. Lesing krever fonemisk

---

¹ Leksikon er talaren sitt reservoar av ord og uttrykk (Rolf Theil, 2005)

bevissthet. Fonemisk bevissthet ved tale er fullkomment ubevisst. Dette er implisitt i den språklige prosessen. Forutsetning for lesing er at barnet har lært å forstå prosessen og er dermed fonologisk bevisst (ibid).

Mangel på fonologisk bevissthet er vedvarende også i voksen alder om den ikke øves opp hos dem som har problemet (Høien og Lundberg, 2000, Olaussen, 1996).

Konsekvensen for mange er problemer med lesing og skriving også som voksne dersom ikke de tidlige problemene tas på alvor (Thorsen, 2005).

Årsak til vanskene er gener og miljø som sammen med nevrologisk avvik gir svikt i det fonologiske system (Høien og Lundberg, 2000, Bishop, 1997). Primære symptom blir da problemer med ordavkodning og rettskriving. Det er ulike teorier om hva som er årsak til svikt i det fonologiske systemet.

Begrepet fonologi er ikke brukt i ICF-browseren. Under uttalefunksjon (b320) er begrepet fonem brukt. Begrepet fonem er dermed brukt i uttale funksjon, men ikke i forbindelse med språket generelt. Vi tenker dermed at kodene Mentale funksjoner (b1) og Læring og kunnskapsanvendelse (d1) vil være sentrale ved avvik på dette området. Hvilken kode som velges vil være avhengig av funksjonsnivået som beskrives for den enkelte. Kodene i domene Kommunikasjon (d3) vil også være sentrale. Problem med leseforståelse og matematikk vil kunne dekkes av kodene i domenet Læring og kunnskapsanvendelse (d1) og Kommunikasjon (d3) (WHO, 2003).

3.1.3 Å kunne uttrykke seg skriftlig

I dagens informasjonssamfunn er krav til skriftproduksjon større enn noen gang tidligere (Engenes og Norborg, 2007). E-post med krav til raske svar krever god kompetanse i både lese- og skriving. SMS krever raske svar hvis man ønsker deltagelse og sosial aksept. Spørsmålet er ikke lenger om voksne kan lese, men hvor godt man leser, og hvor godt den enkelte kan nyttiggjøre seg flommen av skriftbasert informasjon i dagliglivet, utdanning og arbeid (ibid).

Stortingsmeldingen vektlegger kommunikasjon gjennom språket som det avgjørende faktoren for funksjonsdyktighet. Skrivning er nødvendig for *"Å kunne skrive er et grunnlag for å kunne uttrykke seg faglig"* (St.meld. nr. 30, 2003-2004, s. 32).

Begrepet skrivning brukes om ulike funksjoner så som staving, meddele seg skriftlig og håndskrift (Hagtvet 1996). Hagtvet deler skriveutvikling inn i følgende nivå: Lekeskriving, Fonemorientert skrivning 1 og 2 og Oppdagende skrivning (ibid).

Barn starter med lekeskriving som innebærer fantasiskrivning, tilfeldige bokstaver i rekke og tegnet tale. Det følgende nivået er fonemorientert skrivning nivå 1. Nå behersker barnet at det er enkelte fonem-grafemforbindelse i hvert ord som er korrekt notert. Det neste skrittet fonemorientert skrivning nivå 2. Nå er det flere fonem-grafemforbindelser som er korrekt i hvert ord. Ved oppdagende skrivning vil det være så mange fonem-grafemforbindelser notert at en voksen som ikke kjenner innholdet på forhånd vil kunne lese hva som står i teksten (ibid).

Dysleksi defineres av Høien og Lundberg på følgende måte:

"Dysleksi er en forstyrrelse i visse språklige funksjoner som er viktige for å kunne utnytte skriftens prinsipper ved koding av språket. Forstyrrelsen gir seg i første omgang til kjenne som vansker med å oppnå en automatisert ord-avkoding ved lesing. Forstyrrelsen kommer også tydelig fram i dårlig rettskriving. Den dyslektiske forstyrrelsen går som regel igjen i familien, og en kan anta at en genetisk disposisjon ligger til grunn. Karakteristisk for dysleksi er også at forstyrrelsen er vedvarende. Selv om lesingen etter hvert kan bli akseptabel, vedvarer som oftest rettskrivingsvanskene. Ved mer grundig kartlegging av de fonologiske ferdighetene finner en at svikten på dette området også ofte vedvarer opp i voksen alder" (Høien og Lundberg, 2000, s. 24).

I definisjonen legger vi spesielt merke til at vanskene som oftest er vedvarende, noe som i tillegg til lese- og skrivevanskene også kan føre til sosio-emosjonelle vansker (Thorsen, 2005).

3.1.4 Koding av lesing og skriving i ICF koder.

Domenet Læring og kunnskapsanvendelse (d1) er aktuelt for å beskrive skriftspråklige ferdigheter. Kategorien Grunnleggende læring (d130-d159) gir muligheter for læring innen basisområdene. Kategorien Anvendt kunnskap (d160-d179) gir mulighet for å beskrivelse bruken av kunnskapen (WHO, 2003, s. 115-116). Kodene finnes kun på detaljeringsnivå 2.

Ferdigheten lesing kan kodes gjennom Lese (d166): *"forstå og fortolke skriftspråk, som i bøker, veiledninger eller aviser, med vanlig skrift eller storskrift"* (WHO, 2003, s. 116). Eksklusivt fra koden er Lære å lese (d140): *"utvikle ferdighet til å lese skriftlig materiale (herunder blindeskrift) flytende og nøyaktig, og gjenkjenne bokstaver og alfabet, fremsi ord med korrekt uttale og forså ord og fraser"* (WHO, 2003, s. 115).

Ferdigheten skriving kodes gjennom Skrive (d170): *"Nedtegne symboler eller språk for å formidle informasjon, som ved å utarbeide en skriftlig redegjørelse for hendelser eller ideer, eller lage et brevutkast"* (WHO, 2003, s. 117). Lære å skrive (d145): *"utvikle ferdighet til å fremstille symboler (herunder blindeskrift) som representerer lyder, ord eller fraser for å formidle mening, som ved å stave riktig og bruke god grammatikk"* (WHO, 2003, s. 115) gir muligheter for å kode opplæring i skriving.

Mål for basiskunnskapen i "Kultur for læring" er at kunnskapen i skriftspråk må være av en slik art at teksten som skrives kommuniserer. Vi tenker at innholdet i ICF-koden Ytre seg skriftlig (d345): *"Frembringe bokstavelig og underforstått meningsinnhold av ytringer med skriftspråk, som ved å skrive brev til en venn"* (WHO, 2003, s. 124) tilsvarer nivået som er skissert gjennom basiskompe å kunne uttrykke seg muntlig.

Vi har tidligere nevnt behovet for å bruke tester spesielt beregnet for å kartlegge språk-, lese- og skrivevansker, eksempelvis 6-16 og Logos (Ottem og Frost, 2005, Høyen, 2007). Kartleggingen bør i tillegg omhandle samtale med foresatte og andre,

undersøkelse av syn og hørsel, språkkartlegging med samspill og oppmerksomhet, kartlegging av hukommelse, og da særlig kortidsminne. Dette er alle forhold som vil kunne ha konsekvenser for opplæringssituasjonen (Språkveilederen, 2007, Høien og Lundberg, 2000, Austad 1993).

Syn og hørsel kan begge kodes under Kapittel Sansefunksjon og smerte (b2): ”... om sansefunksjonene: Syn, hørsel, smak og så videre, og dessuten om smertefornemmelse” (WHO, 2003, s. 60). Eventuelt under Kapittel Øye, øre og tilhørende strukturer (s2) (WHO, 2003, s. 99).

Hukommelse kan kodes med Hukommelsesfunksjoner (b144): ”*Spesifikke kognitive funksjoner for registrering, lagring og fremhenting av informasjon*” (WHO, 2003, s. 53). Kortidsminne (b1440): ”*Mentale funksjoner som gir en midlertidig, avbrytbar minnevarighet på ca. 30 sekunder, hvorefter det som blir husket går tapt hvis det ikke videreføres i langtidsminnet*” (WHO, 2003, s. 53). Langtidsminne (b1441): Mentale funksjoner for en hukommelse som tillater langvarig lagring av informasjon fra kortidsminnet, både minne om egne opplevelser og minne for forståelse av språk og kunnskap” (WHO, 2003, s. 53).

3.1.5 Å kunne bruke digitale verktøy

Dagens høyteknologiske samfunn med bruk av datamaskin og mobiltelefon krever mer bruk av det skriftlige ord enn tidligere (St.meld. nr. 30 2003-2004, s. 32). Dette krever digital kompetanse. Kompetansen kan kodes under kategorien Bruke kommunikasjonsutstyr og – metoder (d360) der den mest aktuelle koden kan være Bruke maskinelt skriveutstyr (d3601): ”*Bruke maskinutstyr til å skrive, som skrivemaskiner, datamaskiner og blindeskriftmaskiner, for kommunikasjonsformål*” (WHO, 2003, s. 125).

En annen aktuell kategori kan være Produkter og teknologi for utdanningsformål (e130). Den aktuelle koden kan da være Utstyr, produkter, metoder og teknologi som brukes til å tilegne seg kunnskap, ekspertise og ferdigheter, herunder slike som er tilpasset eller spesielt utformet (e 1300) (WHO, 2003, s. 161).

3.1.6 Selvoppfatning og sosio-emosjonell tilpasning

Med selvoppfatning mener vi enhver oppfatning, vurdering, forventning, tro eller viten som en person har om seg selv (Skaalvik og Skaalvik 1998).

Hvilken oppfatning eleven har om seg selv har med prestasjoner å gjøre. I tillegg kan eleven ha et generelt positivt eller negativt syn på seg selv (ibid).

Selvoppfatning og sosio-emosjonell tilpasning kan kodes med Temperament og personlighet (b126): *”Tendens til å reagere på bestemte måter i situasjoner, deriblant de mentale særtrekk som skiller individet fra andre personer”* (WHO, 2003, s. 50). Denne koden har også underkodene Utadvendthet (b1260), Velvillighet (b1261), Samvittighetsfullhet (b1262), Psykisk stabilitet (b1263), Mottagelighet for erfaringer (b1264), Optimisme (b1265), Selvtillit (b1266).

Selvoppfatning er et resultat av samspillet mellom personen og hans/hennes miljø. Støtte og tilknytning til nære personer er svært viktig enten det er familiemedlemmer eller andre signifikante personer. Muligheten til å knytte trygge bånd til andre gjør en bedre rustet til å møte de ulike påkjenninger livet kan by på (Gjærum m.fl. 1999).

I løsrivingsprosessen fra foreldrene ønsker ungdommen etter hvert mer selvstendighet. Nære venner og tilhørighet i jevnaldringsgruppa får større betydning, men på samme tid er behovet for trygghet fremdeles til stede. Etter hvert blir behovet for konformitet, å ”være som de andre”, stadig viktigere (Vikan 1987).

Sosiale og emosjonelle vansker kan være følgevansker av lese- og skrivevansker (Thorsen, 2005). Mennesker med lese- og skrivevansker kan bruke mye energi på å skjule vanskene.

”Jeg husker en gang jeg var i banken. Jeg hadde skrevet alt så smått fordi ikke bankmannen skulle se alle skrivefeilene mine. Det var veldig flaut å stå der i banken, jeg torde rett og slett ikke si at jeg ikke kunne skrive (Elisabeth 53 år)” (Thorsen, 2005, s. 78).

Det hender at lese- og skrivevansker blir forklart som et resultat av sosiale og emosjonelle vansker og/eller familieproblemer. (Hagtvet m. fl. 1996).

"Flere foreldre hadde fått melding fra skolen om at barna virket "umotiverte", "late", "umodne", "trege", "underytere" eller "engstelige", og at de selv var "overbeskyttende" og noe "overambisiøse"" (Hagtvet m. fl. 1996, s. 31)

Emosjonell tilpassning kan kodes med Emosjonelle funksjoner (b152): *"Spesifikke funksjoner knyttet til følelser og affektive komponenter i mentale prosesser"*.

3.1.7 Mestring og motivasjon

Mestring er en kilde til motivasjon (Skaalvik og Skaalvik, 1998). Det å lære, ha interesse, motivasjon og vilje, er utvilsomt et sentralt målområde i et samfunn med livslang læring som forutsetning og krav. Det å lære at en ikke har noe å hente når det gjelder kunnskaper og læring, eller til og med kanskje lære at en er dum og lite verd, er noe av den meste destruktive læringen en kan ta med seg i den pedagogiske bagasjen (ibid).

"Noen av lærerne var nok OK, men det var mange andre som ikke var like greie. På den tiden, så var jeg nok ganske dum, det var hvert fall det som ble signalisert. ....Fra skolen husker jeg godt en dag læreren satte seg ned ved siden av meg og sa: "Husk det Kåre, du er ikke som alle oss andre, du kan ikke klare å lære det som oss andre." det var og en del ting han sa om at jeg hadde en hjerneskade, og jeg husker at jeg gikk i forferdelig mange år og lurte på om det var et eller annet galt. (Kåre 48 år)" (Thorsen, 2005, s. 52).

Motivasjon kodes under Energi og handlekraft (b130): *"Grunnleggende mentale funksjoner tilknyttet fysiologiske og psykiske mekanismer som fører til vedvarende innsats for å tilfredsstille behov og oppnå mål"* (WHO, 2003, s. 51). Koden har også underkodene Energinivå (b1300) og Motivasjon (b1301).

Mestringserfaringer øker forventningene om å klare oppgaver, mens erfaringer med å mislykkes svekker disse forventningene om mestring (Skaalvik og Skaalvik 1998).

Det er særlig uheldig å stadig oppleve å mislykkes i begynnelsen av en læreprosess.

Har en elev mestringserfaringer som fører til sterke forventninger om å klare oppgavene, vil det å mislykkes enkelte ganger lettere kunne aksepteres av eleven.

Nært beslektet med hverandre er det å kunne noe, og det å møte og mestre motgang (ibid).

Elever som lærer deinteresse og amotivasjon, kanskje fordi de ikke får oppmuntring fra andre, eller stadig opplever at de ikke mestrer, er inne i en negativ læringsprosess (Skaalvik og Skaalvik 1998).

”.... Vi fikk ikke den rette oppfølgingen, og de tok vel helst vare på de flinkeste elevene. I den tiden var det ikke noe som het lese- og skrivevansker. De som hadde problemer ble vel oppfattet som litt dumme siden de ikke klarte å lære. (Ole, 49 år)” (Thorsen, 2005, s. 50).

4. Samfunnets rammer for tilrettelegging for kunnskap

”Kunnskapsløftet er en omfattende reform av hele grunnsopplæringen” det vil si i grunnskole og videregående opplæring. Stortingsmeldingen fremmet endringer i grunnsopplæringens innhold, struktur og organisering og fikk i all hovedsak tilslutning i Stortinget (St.meld. nr. 30, 2003-2004).

Målet med reformen er at det beste innen ”Norges grunnsopplæring” skal ivaretas og videreutvikles på en slik måte at elever og lærlinger settes i bedre stand til å møte kunnskapssamfunnets utfordringer. Læringsplakaten som ble utarbeidet i forbindelse med ”Kunnskapsløftet” poengterte elleve grunnleggende forpliktelser for skolen. Vi har funnet at fem av punktene er relevante å sammenligne med koder i ICF.

”1. gi i alle og elever og lærlinger like muligheter til å utvikle sine evner og talenter

2. stimulere elevene og lærlingenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet.

3. stimulere elevene og lærlingene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning.

8. fremme differensiert opplæring og varierte arbeidsmåter.

9. sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring”. (St.meld. nr. 30, 2003-2004, s. 36).

Punkt 1 og 8 legger vekt på at alle skal ha anledning til å utvikle evner og talenter.

Dette er viktig for personer med lese- og skrivevansker. Det kan også være nødvendig for elever med denne typen vansker med tilpasset opplæring og/eller spesialundervisning, slik at de kan få vist hvilke evner og anlegg de har på andre måter enn kun ved skriftlig uttrykk (punkt 2 og 3). Det kan være nødvendig å bruke andre innfallsvinkler for tilegnelse av lærestoff for denne gruppen elever (Lyster, 1994, Austad m. fl. 1994, Frost, 1999, Elvemo, 2006, Engenes og Norborg, 2007).

4.1.1 Organisering av tilpassede undervisningsopplegg

Alle elever har rett til tilpasset opplæring (Opplæringslova, § 1-2). Skolen omtales som formidler av verdier, allmenndannelse og kultur i et samfunn preget av økende mangfold blant elever og foresatte. Samtidig har alle elever og lærlinger rett til tilpasset og differensiert opplæring ut fra sine evner, forutsetninger og behov, - slik at alle skal få samme muligheter til å utvikle seg. For å kunne gi bedre tilpasset opplæring igangsettes omfattende kompetansetiltak for skoleledere, lærere og instruktører.

Dersom eleven ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære tilpassede opplæringen har eleven rett til spesialundervisning (Ola, § 5-1). Denne retten utløses av en sakkyndig vurdering foretatt av pedagogisk-psykologisk tjeneste (Ola, § 5-3).

Måten elevene i denne gruppen blir ivaretatt vil være avgjørende for å: *”Stimulere elevene og lærlingenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet”* (pkt 9 ovenfor). Det å forstå hva lærestoff og oppgaver innebærer av fagstoff vil være avgjørende for den enkelte for å opprettholde motivasjon. Dette vil også kunne være med på å gi denne gruppen et godt læringsmiljø.

Domenet Viktige livsområder (d8) omhandler: *”... å delta i og utføre oppgaver og handlinger som kreves i utdanning, arbeid og yrkesliv og økonomiske transaksjoner (WHO, 2003, s. 150).*

Koden Skoleutdanning (d820): *”Bli opptatt i skole, delta i alle skolerelaterte plikter og rettigheter, tilegne seg fagstoff og pensum i barneskolen og senere skoletrinn, herunder møte frem regelmessig på skolen, delta i samarbeide med andre elever, motta veiledning fra lærere, organisere, sette seg inn i og fullføre tildelte oppgaver og prosjekter, og gå videre til høyere utdanningsnivå (WHO, 2003, s. 150).*

Denne koden vektlegger rettigheter den enkelte har i forhold til å kunne delta i undervisning. Det er så skolens oppgave å tilrettelegge så eleven kan nyttiggjøre seg undervisning. Denne tilrettelegging kan innebære ulike typer tilpassinger.

Det legges mer vekt på tilpasset opplæring enn hittil: Eks: Under ”Prinsipper og retningslinjer for læreplanene” står det bl.a.: ... *”Tilpassing av opplæringen til ulike målgruppers behov er et profesjonelt ansvar”* (St.meld. nr. 30, 2003-2004, s. 34).

Samtidig skal retten til spesialundervisning bestå som i dag.

Av Miljøkodene anser vi at koden Tjenester for utdanning og opplæringsom (e5850) er mest aktuell: *”Tjenester og programmer med hensyn til utdanning, tilegnelse, vedlikehold og forbedring av kunnskap, ekspertise og yrkesmessige eller kunstneriske ferdigheter, som de som tilbys på de ulike nivåer i utdanningssystemet (for eksempel førskole, grunnskole, videregående skole, universitet og høyskoler, yrkesutdanning, programmer for øvelse og teknikker, lærlingeordninger og etterutdannelse), inklusive det som gjelder tjenesteyterne”* (WHO, 2003, s. 188).

Denne koden omfatter også tjenesteyterne og deres profesjon. Miljøfaktorene i ICF vektlegger alle sider av ytre virkelighet som til sammen utgjør menneskets virkelighet. Miljøfaktorene kan derfor klargjøre hvilke faktorer som den enkelte har behov for for å kunne få oppfylt punktene nevnt over som er pålagt skolen.

ICF dekker grunnleggende ferdigheter gjennom tre områder: Grunnleggende læring (d130 til d 159) og Anvende kunnskap (d160 til d 179) og Produkter og teknologi for utdanningsformål (e130).

5. Metode

Forskningsmetode kan defineres som det vi gjør for å få svar på den eller de problemstillinger som er reist, dvs. fremgangsmåten for å hente inn, bygge opp og analysere et datamateriale (Kalleberg, 1996).

Med vår problemstilling har vi to formål:

- Å vurdere i hvilken grad det har vært mulig å kode og presentere innholdet i eksisterende rapporter med ICF-koder. Dette innebærer å sammenholde innholdet i ICF-kodene med teksten, og å kode teksten der vi finner samsvar mellom tekst og innhold i ICF-kode (Grønmo, 1996 og Strauss & Corbin, 1998). Dette blir utført ved å telle opp koder og vise hvor mange ganger ICF-kodene er brukt på de fire emneområdene.
- Å vise hvordan sammenhengen mellom ICF-koder og tekst i rapportene samsvarer. Vi vil med dette se på om ICF-kodene og tekstelementer fra rapportene viser til samme virkelighet. Dette viser vi ved å sammenholde ICF-koder og eksempler på tekstelementer fra rapportene

I det følgende vil vi først presentere datamaterialet og deretter gi en redegjørelse for vår bruk av ICF som analytisk verktøy og dataverktøyet NUD*IST (Non-numerical Unstructured Data Indexing Searching and Theorizing) (QSR N6).

Siste del av kapitlet blir en presentasjon av analysens tre nivåer som er deskriptiv koding, tematisk koding og analytisk koding (Richards, 2005 og Strauss & Corbin, 1998).

5.1 Datamaterialet

Materialet vi har analysert er ferdig skrevne rapporter utarbeidet av saksbehandlere ved Bredtvet kompetansesenter. Vi har arbeidet med rapporter med henvisningsgrunn dysleksi. Problematikken er dermed avgrenset til språkvansker, lese- og skrivevansker.

Vårt utvalg består av 26 rapporter med følgende utvalgskriterier:

- Ungdom/voksne i alderen 13 til 20 år som er utredet ved språkteamet ved Bredtvet fra vinter 2007 og bakover i tid. Aldersgruppen er valgt fordi vi ønsker å se nærmere på språk-, lese- og skrivevanskenes uttrykk i ungdoms- og voksen alder.
- Ungdom med språk-, lese- og skrivevansker som hovedvanske og som evnemessig ligger innenfor normalområdet. Vi ønsker med dette å avgrense oppgaven mot ungdom/voksne med psykisk utviklingshemming og/eller ulike syndromer.

Rapportene er skrevet av ulike saksbehandlere ved Bredtvet kompetansesenter i tidsrommet 1997 til 2005. Rapportene ble plukket ut av ansatte ved Bredtvet kompetansesenter og anonymisert før vi mottok dem.

Utvalget består av 18 menn og 8 kvinner i alderen 13 til 44 år. Med ett unntak er alle rapportene innenfor utvalgskriteriene. Vi har valgt å bruke alle rapportene fordi vi endte opp med færre rapporter enn opprinnelig planlagt.

Tabell 1: Oversikt over datering av rapportene.

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	udatert	N
2	5	1	1	0	1	8	1	5	2	26

Tabellen viser en oversikt over i hvilket år rapportene ble skrevet. Vi antar at de udaterte rapportene også er skrevet i tidsrommet 1997 til 2005 (Vedlegg 1).

Den innledende del av rapporten består av navn, dato, redegjørelse for hvordan kartleggingen skal foregå, hvem som følger eleven og hvem som er fagpersoner ved Bredtvet kompetansesenter. Deretter gis det en summarisk oversikt over henvisningsgrunn, kommentarer til hvilken kartlegging som tidligere er foretatt og problemstilling for utredningen. I det følgende er det en beskrivelse av personen og beskrivelse av foreslåtte tiltak (Vedlegg 1).

Kartleggingen kan bestå av samtaler med klienten og eventuelt foresatte, drøftinger med skole eller øvrige hjelpeapparat, rapporter fra andre instanser, eksempelvis pedagogisk-psykologisk tjeneste eller barn- og ungdomspsykiatrisk klinikk, aktuelle tester utført ved Bredtvet kompetansesenter. Neste punkt i rapportene er forslag til tiltak med utgangspunkt i kartleggingsresultatet. Siste punkt i rapporten er avklaring og presisering av eventuelle inngåtte avtaler om videre oppfølging.

5.2 Etiske hensyn

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi” utgitt av NESH (2006) har vært styrende for vårt forskningsarbeid. Videre har ”Yrkesetiske retningslinjer for medlemmer i Norsk Logopedlag” (1996) stått sentralt.

I utgangspunktet utløser ikke anonymiserte data meldeplikt. Våre rapporter er anonymisert, og vi skal ikke lagre persondata. Siden vårt arbeid er en del av et større prosjekt har prosjektledelsen påtatt seg å ivareta meldeplikten. Vårt prosjekt er i utgangspunktet et samarbeidsprosjekt mellom ISP og Bredtvet kompetansesenter. Bredtvet kompetansesenter har representanter i prosjektgruppa som i stor grad har deltatt i utarbeidelsen av retningslinjene for prosjektet. Rapportene blir valgt ut av en representant i prosjektgruppen etter våre utvalgskriterier, for så å bli anonymisert. Vi vil således ikke være informert verken om hvem rapportene omhandler eller saksbehandlers identitet. Vi er bevisst på å behandle materialet med den nødvendige respekt for å minimere opplevelsen av kontroll. Vi er videre bevisst den taushetsplikt som påligger oss.

De etiske retningslinjene for bruk av ICF poengterer at ICF må anvendes med respekt for den enkeltes menneskeverd og selvstendighet. Videre bør ikke ICF brukes til å sette merkelapp eller på annen måte kategorisere funksjonshemming (WHO, 2003).

5.3 Analyseverktøyene

Vi vil i det følgende redegjøre for bruken av ICF som analytisk verktøy og NUD*IST som praktisk verktøy

ICF finnes i papirutgave (Kortversjon og Fullversjon) og elektronisk utgave, ICF-browser. Papirutgaven er å finne i Håndboka som bestilles fra Sosial og Helsedirektoratet. Den digitale utgaven er kostnadsfri og kan lastes ned fra www.kith.no. Den elektroniske utgaven inneholder brukerveiledning og søkefunksjon. Søkeverktøyet (browser) er analyseverktøyet vi har brukt i arbeidet med prosjektet.

5.3.1 ICF browser

ICF browser gir oversikt over hele klassifikasjonssystemet. Skjermbildet er todelt med skillefanene "Søk", "Kapitteloversikt" og "Opplæring". Et dobbeltklikk på skillefanene gir tilgang til innholdet på høyre side av skjermbildet (www.kith.no).

"Opplæring" inneholder Brukerveiledning for søkeverktøy og ulike vedlegg som Retningslinjer for ICF-koding og Etske retningslinjer.

Under "Søk" skrives det inn fritekst eller ICF koder. Det kommer da opp en liste med aktuelle koder. Ved å klikke på aktuell kode vises detaljert innhold relatert til valgt kode seg på høyre side.

”Kapitteloversikt” inneholder fullversjon av ICF, dvs. fire emneområder med blokker, kapitler og kategorier.

Figur 4: ”Kapitteloversikt” inneholder fullversjon av ICF, dvs. fire emneområder med blokker, kapitler og kategorier.

5.3.2 NUD*IST(N6) dataverktøy

NUD*IST (N6) har ulike muligheter til å kode tekst i tillegg til å utforme ulike rapporter. Vi vil i det følgende gjøre rede for de viktigste begrepene i N6 og hvordan disse er brukt sammen med ICF i vår oppgave.

Noder

En node er en ”merkelapp” som settes på en tekstenhet med et tema som er relevant for analysen. Med noden som merkelapp kan en da kode tekstenheter i dokumentene etter en bestemt struktur. En node vil dermed inneholde ulike tekstenheter som omhandler samme tema, med ulike aspekter ved tema (Theie og Tangen, 2003 og Strauss og Corbin, 1998).

Frie noder er noder som ikke foreløpig er katalogisert eller systematisert. Frie noder dannes etter hvert som en finner interessante elementer i dokumentet som en ønsker å bruke i analysen. ICF kodene er våre fire noder. I innledningsfasen blir de lagret etter hvert som vi bruker dem. Det utføres ingen automatisk sortering (Theie og Tangen, 2003). ICF kodene blir trenoder i det vi flytter dem over i det hierarkiske systemet i NUD*IST etter ICFs prinsipper med hovedområder, emneområder osv.

Dokumentbeskrivelse

I dokumentbeskrivelse har vi kopiert inn personens kjønn, alder, henvisningsgrunn og årstall når rapporten er skrevet. I dokumentbeskrivelser til node kopierte vi inn ICF kodens beskrivelse fra Browser.

Koding

Koding ved kvalitativ analyse er å gjennomgå materialet systematisk og finne ut hva det handler om. Det neste blir å finne overordnede kategorier som viser en ny sammenheng mellom dataene (Dalen 2004). Koding er navnet på prosessen som knytter noder til tekstenheter og gir en oversikt over hvor temaene er omhandlet i dokumentene (Theie & Tangen, 2003). Vi har et ferdig utarbeidet nodesett gjennom ICFs klassifiseringshierarki. Koding i vårt tilfelle blir å merke tekstenheter med noder som er ICF-koder.

Annotasjoner

Annotasjon er kommentarer knytte til dokumentet direkte. Annotasjonen blir skrevet inn i teksten og lagt inn i en annotasjonsnode (Theie og Tangen, 2003). Vi har brukt annotasjoner i dokumenter til å kommentere valgt kode, innhold i teksten og eventuelt andre merknader det er mest relevant å notere direkte inn i teksten.

Annotasjoner i dokumenter er systematisk brukt til å avmerke sterke og svake sider hos personene som er utredet. Sterk side avmerkes med ICF kode og et plusstegn.

Svak side merkes med kode og punktum. Eksempel på annotasjon i teksten:

"Vi opplevde som ei reflektert jente. Hun var fin og lett å ha med å gjøre. I testsituasjonen gjorde hun sitt beste. Hun var forsiktig med å bruke språket i en kommunikasjon. Ikke før hun var trygg på at hun ble forstått, klarte hun å slippe seg løs og være aktiv i samtalen. Mor fortalte at det nå går bedre med lesingen derfor ønsket de at det her A skulle rettes fokus mot språklydmestringen" (R 10)
 <<b16710., b1400+, d166+, b1261+, 1301+>>"

Annotasjonen gjelder her bruk av pluss og punktum i tillegg til ICF-kode som synliggjøring av sterke og svake sider. Ved at annotasjonen blir lagt i annotasjonsnoden vil den bli søkbar ved behov.

Memo.

Memo er kommentarer til et dokument eller en node. Memo legges inn i et spesielt dokument og blir en egen fil (Theie & Tangen, 2003). Eksempler på memo er utdrag fra dokumenter, relevante perspektiver som dukker opp eller kommentarer til teksten. Vi har brukt memo til dokument i både "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelse av forslag til tiltak". I begge perspektivene har vi lagt inn dato for koding, bakgrunnsopplysninger, tester som er utført og eventuell annen informasjon som står som bakgrunnsstoff. I beskrivelser av funksjon og funksjonshemming er forslag til tiltak kopiert inn som memo. I forslag til tiltak er beskrivelser av funksjon og funksjonshemming kopiert inn i memo.

Eksempel på bruk av memo i dokument:

Rapport 15 3:21 pm, Apr 1, 2007.
 ..... "Eleven var til undersøkelse ved Bredtvet kompetansesenter ddmmaååå Han var henvist av PP-tjenesten for videregående opplæring på for utredning av lese-og skrivevansker....."(R15).

Vi har brukt memo til node som en huskeliste for tanker vi hadde i forbindelse med kodingen som vi har tenkt kan ha betydning for analysen på et senere tidspunkt.

Eksempel på bruk av memo til node:

8:42 am, Apr 19, 2007.
 God kontakt i prøvesituasjonen (R 20: 10-11)

5.3.3 Praktisk bruk av ICF browser og N6

ICF og N6 har sammenlignbare hierarkiske systemer. Det har derfor vært mulig å bruke dem sammen. Vi har funnet kodene vi skal bruke gjennom søk i browser for å finne aktuell ICF-kode. Vi har søkt ved å bruke ord fra rapportene som vi ønsker å finne kode til eller tatt utgangspunkt i en ICF-kode og søkt etter eventuelt nærliggende koder.

5.4 Bearbeiding av datamaterialet

Bearbeiding av datamaterialet følger Richards (2005) tredelte analyse med perspektivene deskriptiv koding, tematisk koding og analytisk koding (Richards, 2005 Strauss og Corbin, 1998).

5.4.1 Deskriptiv koding

I deskriptiv koding blir dataene gjennomgått og informasjon valgt ut og lagret. Det foregår ingen koding eller tolking av tekstinnholdet (Richards, 2005).

I vårt prosjekt innbar dette to operasjoner.

- Lagring av opplysninger om kjønn, alder og årstall rapporten ble skrevet i dokumentbeskrivelse (Vedlegg 1).
- Kopiering av henvisningsgrunn, hvem som fulgte eleven, fagpersonene som deltok i kartleggingen og rammene rundt kartleggingen ble kopiert inn i memo for dokumentet.

Ingen av de ovennevnte opplysningene ble kodet med ICF, fordi de ikke er en del av beskrivelse av funksjon og funksjonshemming eller beskrivelse av forslag til tiltak. Opplysningene er dermed ikke med i analysen.

5.4.2 Tematisk koding

Tematisk koding er den innledende fasen i sorteringen av materialet. Temaene er kategorier som er relevante for analysen (Richards, 2005). Denne delen av kodingen er nødvendig for å videreutvikle en større forståelse for materialet (ibid).

Temakodingen i vårt prosjekt foregikk på denne måten: Rapportene ble opprettet i to uavhengige analyser som vi kaller ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”

1. I analysen ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” kodet vi beskrivelser av personens funksjon og funksjonshemming innen språk-, lese- og skrivevansker. Her ble resultat av kartlegging av vanskene og beskrivelse av forslag til tiltak kopiert inn i memo til dokumentet (rapporten).
2. I analyse av ”Beskrivelse av forslag til tiltak” kodet vi beskrivelser av forslag til tiltak. Beskrivelser av funksjon og funksjonshemming og resultat av kartlegging ble kopiert inn i memo til dokument (rapporten).

Rapportene ble for øvrig lest i sin helhet i begge analysene fordi det til dels var ”Beskrivelse av forslag til tiltak” innvevd i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og motsatt. I første del av kodingen brukte vi ICF-koder knyttet til frie noder. Dette for å få en erfaring med hvilke koder vi kom til å bruke.

5.4.3 Analytisk koding

Ved analytiske kodingen (Richards, 2005, Strauss og Corbin, 1996) settes noder som har innhold tilfelles, sammen til perspektiver til bruk i analysen. Analytisk koding er den mest krevende kodingen, og også den som gir størst belønning (Richards, 2005). Mening i teksten er utfordringen i denne delen av analysen. Den betydningen som vi legger i teksten er avgjørende for hvilken overordnet kategori teksten skal plasseres under (ibid). I vårt tilfelle blir ICFs klassifikasjonssystem det overordnede nivå. I det

øyeblikket frie noder blir flyttet over i Trenode systemet i NUD*IST etableres et overordnet nivå for forståelse av kodene. Vi arbeidet parallelt med frie noder og trenoder slik at det under hele den analytiske kodingsprosessen har vært muligheter til å utvide det overordnede systemet med nye noder.

Det viktigste punktet i vår analyse er dermed i det vi avgjør hvilken kode som har sammen betydning i definisjonen som meningen i teksten vi ønsker å kode. Dette var under hele analysearbeidet grunnlag for refleksjon over hva egentlig innholdet i definisjon til ICF-koden betyr og hva egentlig meningen med tekstelementet som var tenkt å skulle knyttes sammen med en ICF-kode. Analysearbeidet gikk noe lettere etter hvert, men det var hele tiden viktig å vurdere om kanskje tekstelementet hadde en annen betydning og om det var andre koder som kunne dekke innholdet bedre enn hva vi først hadde tenkt. En av vurderingene som ofte ble gjort var om teksten vi ville kode var en ”iboende egenskap”, en kroppsfunksjon eller en aktivitet.

5.5 Validitet.

*“Validity, is a broad sense, pertains to this relationship between an account and something outside of that account, whether this something is construed as objective reality, the constructions of actors, or a variety of other possible interpretations.”
(Maxwell, 1992, s. 283)*

I følge Maxwell må en i vurderingen av validitet i en undersøkelse ta med ”noe” utenfor undersøkelsen. Det som er undersøkt må da sammenlignes med ”noe”. Dette ”noe” er konstruert som ”den objektive virkelighet” som er sammensatt av faktorer eller som er sammenlignbart med undersøkelsen (Maxwell, 1992, Haavind, 2000). I vår undersøkelse er ICF ”den objektive virkelighet”. *”Slik jeg forstår det vil validitetsdiskusjonen i mitt prosjekt avhenge av hvor relevant og passende ICF er til å beskrive de fenomener som fremkommer i rapportene.” (Birkenes, 2007, s. 38)* Med andre ord vil også validitetsdiskusjonen om vårt prosjekt avhenge av hvor passende ICF klassifikasjonssystem er for temaene som kommer fram gjennom analysen av rapportene.

Vi vil diskutere validiteten i prosjektet gjennom fire av Maxwells (1992) fem validitetskategorier. Deskriptiv validitet, fortolkningsvaliditet, teoretisk validitet, generaliseringsvaliditet (ibid.) Vi anser at evalueringsvaliditet faller utenfor vår oppgave og tar ikke med dette perspektivet.

5.5.1 Deskriptiv validitet

Deskriptiv validitet refererer seg til den faktiske nøyaktigheten av sammenhengen mellom kontekst og materiale. Ifølge Maxwell er kvalitative forskeres største bekymring hvor eksakt de klarer å håndtere datamaterialet. At forskeren ikke finner på eller omskriver det som blir sagt eller hørt (Maxwell, 1992).

Vårt materiale består av rapporter som var ferdig utarbeidet før vi mottok dem. Vår medvirkning var således ikke eksisterende i denne fasen. Rapportene ble anonymisert før import i N6. Anonymiseringen førte ikke til endring i innholdet. Så langt vi forstår styrkes den deskriptiv validiteten ved at vi ikke har påvirket innsamlingen av datamaterialet.

5.5.2 Tolkningsvaliditet

Tolkningsvaliditeten er avhengig av om undersøkelsen har skapt en indre sammenheng i materialet. Er ståstedet til den undersøkelsen gjelder blitt forstått? (Maxwell, 1992, Dalen, 2004)

Birkenes (2007) har utført en tilsvarende analyse av rapporter fra afasiområdet. Vi vil sitere Birkenes sin drøfting av tolkningsvaliditet i det følgende:

1. *"Hvordan jeg har forstått ICFs definisjon av koden. Dette er selvsagt et usikkerhetsmoment fordi det avhenger av min egen fagkunnskap og forståelse av ICFs terminologi og begrepsverden.*
2. *Hvor forståelig de tekstenhetene jeg har kodet i rapportene er i forhold til ICF-koden(e) de har fått. På bakgrunn av de ulike fremstillingsmåtene i rapportene vil dette kunne diskuteres" (Birkenes, 2007, s 39).*

Vi har den samme vurderingen av faremoment ved forståelse av hva som ligger i definisjonene av hver enkelt ICF-kode. Vi har arbeidet med å finne den ”objektive forståelse” av kodene, men kan ikke se at det fullt ut er mulig nettopp fordi fagbakgrunn og tidligere erfaringer påvirker forståelsen. Vi mener likevel at vi med den bakgrunn vi har og alle diskusjonene vi har hatt i ulike gruppesamtaler rundt ICF har en forståelse av innholdet i ICF som klassifikasjonssystem.

Vi har også arbeidet grundig med punkt 2, der det har vært et mål for oss kun å tolke det som står i teksten og ikke gå for langt i å tolke noe ut av teksten. Vi har forsøkt å være forsiktige med å tolke det som ”står mellom linjene”.

Som nevnt ovenfor var vi delaktig i utformingen av rapportene og har ingen kunnskap om hvilke faktorer som ligger til grunn for teksten enn det som er skrevet i rapportene. Det er et usikkerhetsmoment i om vi forstår hva som er hensikten med teksten og om vår forståelse av teksten er sammenfallende med det som er ment av saksbehandler som har skrevet teksten. Det kan også være et faremoment at vi mister informasjon ved å legge for mye vekt på hva det enkelte ord eller noen ord. Vi har også med tanke på egne erfaringer og interesse for feltet over lang tid stolt på at vi har klart å balansere forståelse av ICFs intensjon og rapportens mening.

5.5.3 Teoretisk validitet

Teoretisk validitet er forskjellig fra de to foregående i to henseender.

1. Graden av sammendrag av sammenhengen dras i tvil fra det umiddelbare og fysiske og mentale fenomen som er studert.
2. Bakgrunn for å denne forståelsen teoretisk er at den går bak konkrete beskrivelser og tolkning og eksplisitt adresseres den teoretiske konstruksjon som forskeren henviser til eller utarbeider under prosjektet (Maxwell, 1992, s. 291).

Vår bruk av ICF er noe avvikende i forhold til hva det er tenkt til. Vi mener likevel at det er dokumentert at ICF kan brukes til dette formålet gjennom bruk på andre områder enn spesialpedagogisk klinikk.

Vi mener derfor at vi i nødvendig grad har brukt ICFs filosofi til å kunne finne sammenhengen mellom ICF og rapporter ut fra vår problemstilling. Vi mener at ICF er en valid teori til å analysere rapporter slik vi har gjort i vår undersøkelse.

5.5.4 Generaliseringsvaliditet

Kan man anta at resultatene av denne undersøkelsen kan overføres til andre lignende tilfeller? (Maxwell, 1992). En sammenligning av resultatene i en annen undersøkelse vil etter vår mening være svært avhengig av på hvilken måte rapportene er skrevet. Ved utarbeidelse av rapporter på tilsvarende måte mener vi at resultatene vil bli sammenlignbare med våre resultater. Generaliseringsvaliditet er for øvrig ikke avgjørende for vår undersøkelse på grunn av at materialet er ferdig utformet og problemstillingen tar utgangspunkt i brukbarhet av ICF i spesial pedagogisk klinikk.

5.6 Reliabilitet.

Vi er to som arbeider med denne oppgaven. Dette styrker reliabiliteten i våre funn (Befring, 2002). Ved at to koder samme rapporter uavhengig vil vi få en mulighet til å sammenligne ulike data med den objektive virkelighet (ibid).

Vi har begge kodet rapportene R3, R10, R15, R20 og R25. Begge har kodet alle rapportene i både ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”. Vi kodet rapportene helt uavhengig av hverandre.

Kodetidspunktet er forskjellig. Vi viser til vedlegg 6 og 7 for oversikt over kodingen. Her vil vi presentere koderesultatene fra R10. Denne rapporten ble valgt fordi det er den mest omfattende rapporten og hvor det er brukt flest ulike koder. Vi har utarbeidet to tabeller over ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”.

Det første tallet er koder og tallet i parentes er segment totalt som er kodet med en av de aktuelle kodene.

”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”

Tabell 2: Reliabilitet- beskrivelse

Rapport	Koder	Krops-funksjoner(b)	Aktivitet og deltagelse (d)	Miljø-faktorer (e)
R10	A	10(13)	8(13)	4(5)
	B	14(16)	8(17)	4(5)

”Beskrivelse av forslag til tiltak”

Tabell 3: Reliabilitet tiltak

Rapport	Koder	Krops-funksjoner(b)	Aktivitet og deltagelse (d)	Miljø-faktorer (e)
R10	A	-	6(15)	2(4)
	B	3(5)	2(9)	3(7)

Etter vår vurdering er det sammenlignbare resultater av koding vedrørende

”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”. Vi har større forskjeller i kodingen

i ”Beskrivelse av forslag til tiltak”. Det er særlig forskjellig i Kroppsfunksjoner (b).

Her er det mulig at vi har ulik oppfatning av hva koding av Kroppsfunksjoner (b) i tiltak betyr.

6. Presentasjon av funn

Etter å ha kodet rapportene fra Bredtvet kompetansesenter vil vi nå presentere våre funn etter følgende plan.

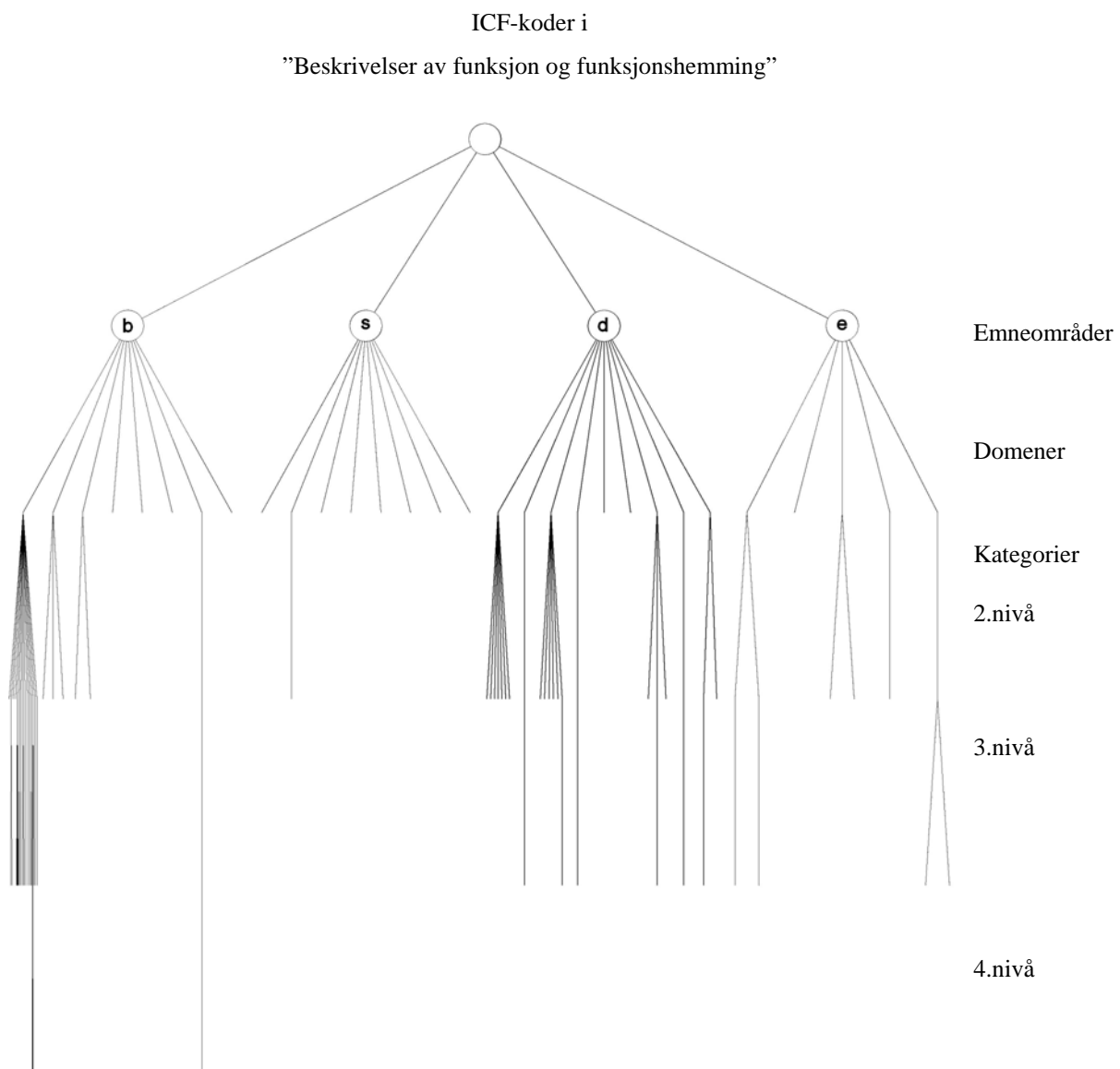
Det første fokuset vil være på i hvilken grad beskrivelser av funksjon og funksjonshemming og kontekstuelle faktorer vil kunne representeres av ICF-koder. Det andre fokuset vil være på hvordan vi har funnet samsvar mellom beskrivelser i rapportene og ICF-kodene.

Vi vil først vise og diskutere resultatene av analysen i forhold til beskrivelse av personer, funksjoner og funksjonshemming. Deretter gjør vi det samme i forhold til beskrivelse av forslag til tiltakene.

Vi har valgt å innlede presentasjonen ved å vise et visuelt bilde av de ulike kodene som er brukt. Deretter viser vi en oversikt over antall koder som er brukt innen hvert hovedområde og hvor mange ganger de er brukt. Så diskuteres et utvalg av de mest brukte kodene i forhold til i hvilken grad vi har funnet samsvar mellom beskrivelser fra rapportene og ICF-koder. I siste del av analysen vil vi vise hvordan vi har funnet sammenhenger mellom rapporter og koder.

De to analyseperspektivene på beskrivelser og tiltak er kodet separat. Vi kaller analyseperspektivene: "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelser av forslag til tiltak".

I det følgende vises først det visuelle bildet av koder brukt i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og deretter bilde av koder brukt i "Beskrivelse av forslag til tiltak". Visuell presentasjon av koder brukt i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"

Figur 5: Oversikt over ulike ICF-koder som er brukt i koding av tekstsegmenter i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming". Figuren viser koder brukt på ulike nivåer. Den viser ikke antall ganger kodene er brukt.

Toppunktet i figuren illustrerer ICF med totalt kodeverk. Bokstavene b, s, d og e viser emneområdene. Forgreningen videre viser underkoder på nivåene 2, 3 og 4. Figuren viser antall ulike koder som er brukt. Det er viktig å være oppmerksom på at figuren ikke sier noe om antall ganger den enkelt kode er brukt.

Som figuren viser er det flest koder brukt i domenet Mentale funksjoner (b1). Det er brukt koder på alle eksisterende nivå av koder som er på 2., 3., 4. og 5.nivå. Enkelte

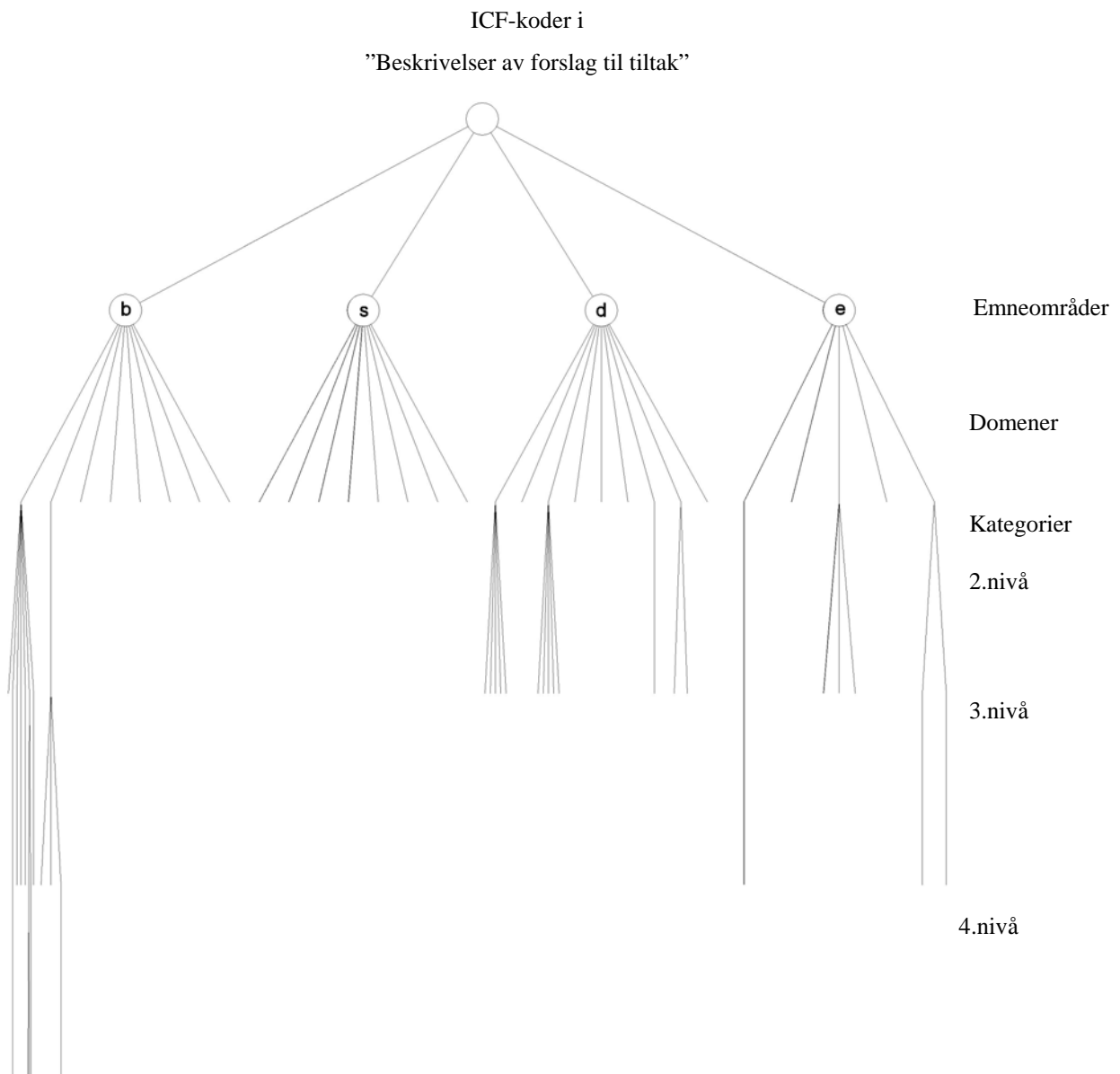
koder innen domenet Sansefunksjoner og smerte (b2) og Stemme og talefunksjoner (b3) er også brukt.

I emneområdet Kroppsstrukturer(s) er det brukt koder i domenet Øye, øre og tilhørende strukturer (s2) og Stemme- og taledannende strukturer (s3). Det er brukt få koder i begge områdene og de er brukt på detaljeringsnivå 2.

I emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) er det brukt koder fra sju av ni domener. Det er brukt mange ulike koder i Læring og kunnskapsanvendelse (d1) og Kommunikasjon (d3). Det er brukt en kode i henholdsvis Allmenne oppgaver og krav (d2), Mobilitet (d4) og Viktige livsområder (d8). Domenet Mellommenneskelige interaksjoner og relasjoner (d7) og Samfunnsliv og sosiale livsområder (d9) er brukt i noe større grad. Det er brukt koder på detaljeringsnivå 2 og 3 som er eksisterende detaljeringsnivå innen emneområdet.

I emneområdet Miljøfaktorer (e) er det brukt koder innen domeneene Produkter og teknologi (e1), Støtte og sosialt nettverk (e3), Holdninger (e4), Tjenester, systemer og strategier for tiltak (e5). Det er brukt få koder innen alle de fire domeneene. Det er brukt koder på detaljeringsnivå 2, 3 og 4 som er eksisterende nivå i emneområdet.

6.1.1 Visuell presentasjon av koder brukt i "Beskrivelse av forslag til tiltak"

Figur 6: Oversikt over ulike ICF-koder som er brukt i koding av tekstsegmenter i "Beskrivelse av forslag til tiltak". Figuren viser koder brukt på ulike nivåer. Den viser ikke antall ganger kodene er brukt.

Det er brukt koder i to domener i emneområdet Kroppsfunksjon (b). Det er Mentale funksjoner (b1) og Stemme og talefunksjoner (b3). Det er brukt koder på alle eksisterende nivå av koder som er på nivå 2, 3 og 4.

Det er ikke funnet samsvar mellom beskrivelser i rapportene og ICF-koder innen emneområdet Kroppsstrukturer (s).

I emneområde Aktivitet og deltagelse (d) er det brukt mange ulike koder fra Læring og kunnskapsanvendelse (d1) og Kommunikasjon (d3). Det er brukt en kode i Viktige livsområder (d8) og to ulike koder i Samfunnsliv og sosiale livsområder (d9). Det er brukt koder på detaljeringsnivå 3. Det er ikke brukt koder på detaljeringsnivå 4 som også er tilgjengelig innen emneområdet.

I emneområdet Miljøfaktorer (e) er det brukt koder innen de fire domenene Produkter og teknologi (e1), Støtte og sosialt nettverk (e3), Tjenester, systemer og strategier for tiltak (e5). Det er brukt få koder innen hvert av domenene. Det er brukt koder på detaljeringsnivå 2 og 3 som er eksisterende nivå i emneområdet.

I tillegg til denne oversikten over forekomst av koder i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelse av forslag til tiltak" vil vi foreta en analyse av hvor mange ganger de enkelte ICF-kodene er brukt for å kunne redegjøre for hvordan og i hvilken grad rapportene kan representeres av ICF-koder. Vi har brukt to typer tabeller. Den første tabellen viser en oversikt over alle domener innen hvert emneområde og hvor mange ganger kodene er brukt på de ulike nivåene 2, 3 og 4. Den andre typen tabell er et utvalg av de mest brukte kodene innen hvert emneområde og hver av analysene. Vedlegg 1 viser datagrunnlaget for de sistnevnte tabellene.

For å vise hvordan ICF-kodene samsvarer med teksten er det tatt med sitater fra rapportene underveis.

6.2 Analyse av delklassifikasjonsområdet Kroppsfunksjoner (b)

Emneområdet Kroppsfunksjoner (b) er det mest omfattende, med et stort spekter av kategorier og underkategorier på et detaljert nivå (WHO, 2003).

6.2.1 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsfunksjoner (b) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"

Først viser vi en tabell over bruk av koder i de 8 domene i Kroppsfunksjoner (b) og hvor mange ganger hver kode er benyttet.

Tabell 4: Samlet oversikt over koder (K) som er brukt, antall ganger (G) i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" i Kroppsfunksjon (b). Tabellen viser at det kun er brukt koder i b1, b2, b3 og b7. Koder i domene b4, b5 og b6 er ikke brukt. Nivåene 2, 3 og 4 viser detaljnivå i kodene.

Nivå	2		3		4		Sum	
Domene	K	G	K	G	K	G	K	G
b1 Mentale funksjoner	1 2	8 4	1 6	10 6	3 0	2 0	3 2	21 0
b2 Sansefunksjoner og smerte	3	8	0	0	1	1	4	9
b3 Stemme- og talefunksjoner	2	5	0	0	0	0	2	5
b4 Kretsløps-, blod-, immun-, og respirasjonsfunksjon	0	0	0	0	0	0	0	0
b5 Fordøyelses, stoffskifte og indresektr, funksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0
b6 Urinsystemets funksjoner, kjønnsfunksj, og forpl	0	0	0	0	0	0	0	0
b7 Nerve-, muskel-, skjelett og bevegelsesfunksj.	0	0	0	0	1	1	1	1
b8 Huden og tilhørende strukturers funksjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	17	97	16	106	5	22	39	225

I tabell 4 ser vi at totalt 39 kategorier er brukt 225 ganger. I domenet Mentale funksjoner (b1) er 32 kategorier brukt hele 210 ganger. Domenet dekker hjernens funksjoner, både overordnede mentale funksjoner som bevissthet, energi og handlekraft og mer spesifikke funksjoner som hukommelse, språk og regning (WHO,

2003). Tabell 4 viser at kodene som er brukt er fordelt på de tre eksisterende nivåene, med en hovedvekt på nivå tre.

Stemme- og talefunksjoner (b 2) har en langt lavere forekomst, men domenet er brukt flere ganger i samme rapport der den forekommer. I domenet Stemme- og talefunksjoner (b3) er to koder brukt 5 ganger. Nerve-, muskel-, skjelett- og bevegelsesrelaterte funksjoner (b7) er brukt en gang i en rapport.

For domenene Kretsløps-, blod-, immun-, og respirasjonsfunksjon (b4), Fordøyelses, stoffskifte og indresekretoriske, funksjoner (b5), Urinsystemets funksjoner, kjønnsfunksjon, og forplantning (b6) og Huden og tilhørende strukturers funksjon (b8) er det ikke funnet beskrivelser som samsvarer med koder innen domenene.

Tabellen som følger viser hvilke koder som er mest brukt i emneområdet Kroppsfunksjoner (b) i "Beskrivelser av funksjon og funksjonshemming" (Tabell 5). Oversikten over alle kodene som er brukt finnes i vedlegg 3.

Tabell 5: Oversikt over de 13 mest brukte ICF-koder i emneområdet Kroppsfunksjon (b) slik de fremtrer i koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming". Antall er antall ganger koden er brukt. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Antall	Rapporter
b167	Mentale språkfunksjoner	23	13
b117	Intellektuelle funksjoner	20	11
b1301	Motivasjon	19	10
b1440	Korttidsminne	19	10
b16700	Oppfatte talespråk	16	9
b126	Temperament og personlighet	10	8
b152	Emosjonelle funksjoner	11	5
b140	Oppmerksomhetsfunksjoner	9	5
b144	Hukommelses funksjoner	8	5
b1800	Selvopplevelse	8	5
b1261	Velvillighet	6	4
b1520	Emosjonell tilpasning	6	3
b1266	Selvtillit	6	4

De 13 mest brukte representerer 161 ganger av totalt 225 totalt kodede tekstsegmenter i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming". Alle de mest brukte kodene tilhører domenet Mentale funksjoner (b1). Kodene som er mest brukt er Mentale språkfunksjoner (b167) og Oppfatte språk (b16700). Kodene er sentrale innen språkområdet (Høien og Lundberg, 2000). Sammen er disse kategoriene brukt 52 ganger av 210 totalt kodede segment i Mentale funksjoner (b) i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming".

Ordet språk har vært sentralt i tekstelementene som er kodet med Mental språkfunksjon (b167).

Segmentet fra R3 er et eksempel på det:

"Gutt med ikke-språklig intelligens i overkant av gjennomsnittet og med Svært store språkvansker. Dette er en kombinasjon det ikke er lett å leve med " (R 3)

Sitatet representerer coding med Mentale språkfunksjoner (b167) som viser det generelle ved språkfunksjon. I rapporten er ikke type språkvanske presisert. Her brukes begrepet "svært store språkvansker".

Et annet utsnitt viser en annen måte å uttrykke dette på:

"... har spesifikke språkvansker og derav følgende dysleksi..." (R 18)

I dette sitatet er vanskene knyttet til begrepet spesifikke språkvansker (Bishop, 1997).

Vi har også funnet sammenheng mellom rapport og kode ved at vi har tolket vansken som språkvanske uten at ordet språk er nevnt:

"Resultatene viser en svært ujevn evneprofil. Gjennomgående er resultatene på utføringsdelen bedre enn på verbaldelen. Arbeid med delprøven terningmønster viser at når kompleksiteten i oppgaven øker, får... problemer. Resultatene på verbalprøvene bekrefter at... ikke har hatt mulighet for å tilegne seg kunnskap gjennom lesing og han har derfor mistet mye i skolesammenheng. Dette viser seg ved at resultatet på informasjon og ordforståelse er noe svakt. Imidlertid har han et bedre resultat på delprøvene likheter og resonnering. Når,...får noe konkret å ta utgangspunkt i er det lettere for han å arbeide." (R 21)

Vi oppfatter teksten slik at ordet språk er underliggende i beskrivelsen og at det er delområder i språkbegrepet som omtales.

Den nest mest brukte koden i Kroppsfunksjoner (b) er Intellektuelle funksjoner (b117). Koden omfatter ”*Grunnleggende mentale funksjoner som må til for å forstå og konstruktivt integrere de forskjellige mentale funksjoner, herunder alle kognitive funksjoner og deres utvikling i løpet av livet*”(WHO, 2003, s 49). Vi har funnet samsvar mellom beskrivelse i tekstsegment og kode 20 ganger i 11 rapporter. Det følgende er en omtale av resultat av WISC-R:

”Det forelå en WISC - R profil på eleven. Denne viste en noe ujevn evneprofil.... ble derfor testet med to ulike evneprøver i forhold til ikke-språklig problemløsning: Raven og TONI-2. Resultatene på begge prøver viser at..... evnemessig ligger noe over aldersgjennomsnittet sitt.” (R8)

Dette er et eksempel på resultat av kartlegging som vi oppfatter kan kodes med Intellektuelle funksjoner (b117).

I andre tilfeller kan det være en tilleggsinformasjon ved at evnenivået er vurdert relatert til språkvansken.

”De samlede resultatene fra testene tyder på at... har spesifikke språkvansker. Dette gir seg utslag på en rekke områder der språket er involvert; i det å forstå det som blir sagt, huske det som blir sagt, å uttrykke det man ønsker, i lesing, skriving og læring. Som følge av dette har hun spesifikke lese,- og skrivevansker (Dysleksi)....har alltid hatt disse vanskene, men fordi hun har gode intellektuelle resurser, har ikke språkvanskene vært så tydelig i hverdagen, men først og fremst merkbare i forhold til lesing, skriving og læring. Dette er vanlig og ofte sier en at lese,- og skrive vansker og språkvansker er to sider av samme sak.”(Rapport 7)

I forhold til beskrivelse av personen oppfattet vi denne teksten som i hovedsak relatert til språk og evnenivå. Det kunne også vært aktuelt å bruke koden Oppfatte språk b1670 og Uttrykke talespråk b16710.

Motivasjon er plassert under domenet Energi og handlekraft (b130). Intensjonen i domenet er å beskrive ”*grunnleggende mentale funksjoner tilknyttet fysiologiske og psykiske mekanismer som fører til vedvarende innsats for å tilfredsstille behov og oppnå mål*” (WHO, 2003, s 51). Motivasjon (b1301): ”*Mentale funksjoner som gir tilskyndelse til handling, den bevisste eller ubevisste drivkraft for handling*” (WHO, 2003, s. 51).

Vi har kodet 19 tekstsegment med koden Motivasjon (b1301) i ti rapporter. Ved at ordet motivasjon har egen kode har vi brukt ordet som signal uten å vurdere grundig om teksten signaliserer ICFs innhold i begrepet motivasjon kontra tekstens innhold i begrepet motivasjon. Med utsnitt fra en rapport som bruker ordet motivasjon:

"Vi er informert om at... har strevd med lesing og skriving opp gjennom hele skoletiden. Han har hatt spesialundervisning og har deltatt på lesekurs, men ... strever fortsatt med leseprosessen på grunnleggende nivå. Trass i dette har han beholdt motivasjonen, og den bør tas godt vare på. Han var under samtalen ikke innstilt på å prøve å lære å lese nå, men dette kan med tiden selvsagt endre seg. (R 2, 27-30)

Det andre eksemplet beskriver motivasjon ved å legge vekt på egen vilje:

Dersom man setter i gang leseopplæring, slik jeg har skissert ovenfor, må hun selv ønske å prøve det. Det vil ikke være mulig å love et bestemt resultat i forkant, men at det absolutt vil være verdt et forsøk, hvis det kan gjøres slik jeg har skissert ovenfor." (R4)

Sitat fra R4 presiserer at motivasjon er nødvendig for å sette i gang opplæring i dette tilfelle (Skaalvik og Skaalvik, 1998). Motivasjon og tro på egen mestring.

Konsekvenser av fravær av motivasjon:

"kan likeså godt bli ferdig med det". Det tyder på dette koster han en del. Etter testingen snakket vi om andre ting. Han livnet til på en helt annen måte når han snakket om ting som interesserte ham, som for eksempel akvariet." (R 6, 76-79)

"Ved lesing av øvingstekst som var ferdiglagd på forhånd, men utenfor hans interesseområde, leste eleven seint og det var tungt arbeid for han" (R 13).

Emosjonelle funksjoner (b152) med innholdsbeskrivelse *"Spesifikke funksjoner knyttet til følelser og affektive komponenter i mentale prosesser"* (WHO, 2003, s. 54)

Koden er brukt 11 ganger i 5 rapporter. Vi har ikke brukt underkoder da vi har oppfattet beskrivelsene som generelle:

"Vi opplevde..... som ei reflektert jente. Hun var fin og lett å ha med å gjøre. I testsituasjonen gjorde hun sitt beste. Hun var forsiktig med å bruke språket i en kommunikasjon. Ikke før hun var trygg på at hun ble forstått, klarte hun å slippe seg løs og være aktiv i samtalen. Mor fortalte at det nå går bedre med lesingen derfor ønsket de at det her skulle rettes fokus mot språklidmestringen".

Slik vi har tolket sitatet er tryggheten i språklig situasjon grunnleggende for at personen skal videreutvikle seg. Det er gode iboende emosjonelle ressurser, men holdninger i miljøet er vesentlige for å opprettholde det positive. Emosjonelle faktorer er en av de viktigste sekundære vanskene i forbindelse med lese og skrivevansker (Engenes og Norborg, 2007, Thorsen, 2005).

Emosjonelle funksjoner (b152) er kun brukt i fem rapporter. Vårt utvalg er aldersgruppen 13-20 år. Med tanke på at emosjonelle faktorer er en av de viktigste sekundære vanskene i forbindelse med lese og skrivevansker ville vi antatt at koden burde vært brukt i et langt større antall av rapportene (ibid).

Tabell 6: Oversikt over tekstelement kodet med Temperament og personlighet (b126).

Kode	Tekst	Antall	Rapporter
b126	Temperament og personlighet	10	8
b1260	Utadventhet	5	4
b1261	Velvillighet	6	4
b1262	Samvittighetsfullhet	2	2
b1263	Psykisk stabilitet	1	1
b1265	Optimisme	4	3
b1266	Selvtillit	6	4
	Sum	34	

Rapportene beskriver gjerne personen som utredes gjennom å kommentere visse personlighetstrekk. Ved ICF-koden Temperament og personlighet (b126): *"Tendens til å reagere på bestemte situasjoner, deriblant de mentale særtrekk som skiller individet fra andre personer"* (WHO, 2003, s. 50) har vi funnet samsvar mellom tekst og kode trettifire ganger. Koden (b126) og underderkoder er brukt til sammen 34 ganger (Vedlegg 3). Egenskaper koden beskriver er viktig for evnen til arbeidsinnsats (Engenes og Norborg, 2007 og Skaalvik og Skaalvik, 1998). Koding av tekstelementer er foretatt ut fra sentrale ord i koden som er å finne igjen i teksten. Eksempel på hvordan koding er foretatt:

Samvittighetsfullhet (b1262): *"Mentale funksjoner for personlighetstrekk som å være flittig, metodisk og grundig, til forskjell fra lat, upålitelig og uforsvarlig"* (WHO, 2003, s 50).

"...er en ærgjerrig og samvittigfull gutt som kompenserer for sine vansker med stor arbeidsinnsats og konsentrasjon" (R 21).

Koden Samvittighetsfullhet (b1262) er valgt ut fra ordet samvittighetsfull. Ved bruk av samme ord har vi tolket det som at kodedefinisjon og utsagn har samme innhold.

Ved andre tilfelle har det vært nødvendig å tolke mening i rapport tekst og finne kode med tilsvarende meningsinnhold:

Optimisme (b1265): *"Mentale funksjoner som gir gladlynte, livlige og forhåpningsfulle personlighetstrekk, til forskjell fra motløs, dystert og fortvilet"* (WHO, 2003, s 50).

"Det var lett og greit å arbeide med..., I prøvesituasjonen var han samarbeidsvillig, positiv og utholdende" (R 12.)

Vi har tolket meningen i "lett og greit" som tilsvarende mening tillagt optimisme.

Sitatet er også kodet med Velvillighet (b1261) og Samvittighetsfullhet (b1262).

Det har vært greit å kode med Temperament og personlighet (b126) med underkoder selv om valg av underkode er begrunnet delvis i tolkning av enkeltord. Rapportene har beskrevet området godt, slik at Temperament og personlighet (b126) er godt dekket som beskrivelse av funksjon og funksjonshemming.

Korttidsminne (b1440): *"Mentale funksjoner som gir en midlertidig, avbrytbar minnevarighet på ca 30 sekunder, hvoretter det som blir husket går tapt hvis det ikke videreføres til langtidsminne"* (WHO, 2003, s. 53).

Teksten som samsvarer med koden er vurdering av test resultat:

"Setningsminne skårer hun under gjennomsnittet for sin alder. Elever som skårer under gjennomsnittet på denne delprøven kan ha problemer med umiddelbar hukommelse for det talte spåk. Også begrepsmessige vansker kan

ligge til grunn for lav skåre.ateriale. Wisch testen har en måling av korttidshukommelse som er lett kodbar.”(R9)

I sitatet nedenfor er ”svakt minnespenn” tolket som korttidsminne. Det blir da opp til våre vurderinger av hvilket minne vi snakker om.

”Eleven har gjort store fremskritt i lesing siden vi møtte ham første gang for vel tre årsiden. Dette til tross for språkvanskene som i dag ytrer seg tydeligst i et svakt minnespenn og vansker med fonologien (lydene). Det gode arbeidet som er gjort på barneskolen, vet vi vil fortsette på.” (R11)

Hukommelsesfunksjoner (b144) er ofte beskrevet i forbindelse med resultat av tester. Det samme gjelder Oppmerksomhetsfunksjoner (b140). ”Funksjoner for å fokusere på ytre stimulie eller indre opplevelse så lenge som det behøves”(WHO, 2003, s 52).

Eksempel:

”Man opplevde kontakten med henne som god. Med pauser og variasjon i opplegget viste hun god evne til å kunne konsentrere seg om .....”(R 20).

6.2.2 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsfunksjoner (b) fremtrer i ”Beskrivelse av forslag til tiltak”

Emneområdet Kroppsfunksjoner (b) kommer til uttrykk slik tabellen viser i ”Beskrivelse av forslag til tiltak”. Det er i overveiende grad i Mentale funksjoner (b1) det er funnet samsvar mellom ICF-kode og tekstsegment. Det er brukt koder på detaljeringsnivå 2, 3 og 4 i Mentale funksjoner (b1).

Tabell 7: Samlet oversikt over koder (K) som er brukt antall ganger (G) i "Beskrivelse av forslag til tiltak" i emneområdet Kroppsfunksjon (b). Tabellen viser at det kun er brukt koder i to domener, Mentale funksjoner (b1) og Sansefunksjon og smerte (b2). Nivåene 2, 3 og 4 viser detaljnivå i kodene.

Nivå	2		3		4		Sum	
Domene	K	G	K	G	K	G	K	G
b1 Mentale funksjoner	2	9	4	7	4	16	10	32
b2 Sansefunksjoner og smerte	1	1	0	0	0	0	1	1
b3 Stemme- og talefunksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0
b4 Kretsløps-, blod-, immun-, og respirasjonsfunksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0
b5 Fordøyelses, stoffskifte og indresek, funksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0
b6 Urinsystemets funksjoner, kjønnsfunksj, og forplantning	0	0	0	0	0	0	0	0
b7 Nerve-, muskel-, skjelett og bevegelsesrelaterte funksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0
b8 Huden og tilhørende strukturers funksjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	3	10	4	7	4	16	11	33

Ti ulike koder i domenet Mentale funksjoner (b1) er benyttet 32 ganger på nivå 2, 3 og 4. I domenet Sansefunksjoner og smerte (d2) er en kode benyttet en gang. Det er langt færre tekstsegmenter der det er funnet samsvar mellom tekst og kode enn i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming".

Tabell 8: Oversikt over de 6 mest brukte ICF-koder i emneområdet Kroppsfunksjon (b) slik koding av "Beskrivelse av forslag til tiltak" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Antall	Rapporter
b16700	Oppfatte talespråk	6	5
b117	Intellektuelle funksjoner	6	4
b16701	Oppfatte skriftspråk	6	4
b1301	Motivasjon	4	4
b130	Energi og handlekraft	3	2
b16711	Uttrykke skriftspråk	2	1

Oppfatte talespråk (b16700), Oppfatte skriftspråk (b16701) og Uttrykke skriftspråk (b16711) er detaljerte koder under Mentale språkfunksjoner (b167) og svært sentrale i utarbeidelsen av målrettede tiltak (WHO, 2003, Høien og Lundberg, 2000). Kodene er brukt 14 ganger til sammen.

Eksempel for detaljrikdommen i forslag til tiltak:

”Arbeid med ord og begreper: Ordforråd og begrepsforståelse er selve fundamentet for læring.....trenger systematisk arbeid med å bygge opp begreper og presisere en del av de begrepene han har. Han har kjennskap til flere begreper, men har ikke en eksplisitt forståelse av dem. I dette arbeidet bør det vektlegges:-arbeid m/over-og underbegreper:eks. eple og appelsin er frukt. Frukt er overbegrep, appelsin og eple er underbegrep.....” (R18).

Sitatet ble kodet med Oppfatte talespråk b16700 og Oppfatte skriftspråk (b16701)

Intellektuelle funksjoner (b117) og Energi og handlekraft (b130) er viktige momenter for å oppnå basiskompetanse i lesing og skriving (Thorsen, 2005). Følgende eksempel viser vektlegging av Energi og handlekraft (b130): *”Grunnleggende mentale funksjoner tilknyttet fysiologiske og psykiske mekanismer som fører til vedvarende innsats for å tilfredsstille behov og oppnå mål” (WHO, 2003, s. 51).*

unngå at elevens motivasjon får en knekk. Øvingsøktene bør være korte, regelmessige og strukturerte (for ” ...En bør ikke gå for fort og intenst frem, ta innlæringen i mindre biter, eksempel 10minutter hver dag). Vi ønsker lykke til med læringsprosessen i videregående skole....”(R19).

Sitatet beskriver svært nøyaktig hvordan undervisningssituasjonen må være tilrettelagt for at eleven skal opprettholde energien. *”Ikke gå for fort og intenst frem, ta innlæringen i mindre biter”(R19).* Sitatet understreker viktigheten av detaljnivå i beskrivelse av forslag til tiltak.

6.2.3 Oppsummering av analyse av Kroppsfunksjoner (b)

Emneområdet Kroppsfunksjoner (b) er representert med 39 ulike ICF-koder brukt 225 ganger i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og 11 ICF-koder brukt 33 ganger i "Beskrivelse av forslag til tiltak". Det er totalt bruk 43 ulike ICF-koder

Hovedintensjonen i Mentale språkfunksjoner (b1) fremtrer på tilsvarende måte i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelse av forslag til tiltak". Det har vært mulig å finne koder som har tilsvarende mening som beskrivelsene i stor grad. Beskrivelsene i begge analysene er detaljerte og dekkende for situasjonen slik vi oppfatter det. Det har vært mulig å finne sammenheng mellom tekstelementer og koder i stor grad. Det er brukt langt færre ulike koder i "Beskrivelse av forslag til tiltak" enn "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming".

Forekomst av Sansefunksjon og smerte (b2) er noe representert i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming", men er nær fraværende i "Beskrivelse av forslag til tiltak". Vi anser det som ønskelig at dette kunnet kommet tydeligere fram i rapportene. Vektlegging av Sansefunksjon og smerte (b2) i rapporteringen ville kunne være medvirkende til å utarbeide enda bedre forslag til målrettede tiltak (Høien og Lundberg, 2000).

Antall beskrivelser av Kroppsfunksjon (b) i beskrivelsesprosjektet er høyere enn antall beskrivelser av Kroppsfunksjon (b) i tiltaksprosjektet. Beskrivelsene vi har kodet er sentrale i forhold til språk i begge analysene. På enkelte områder har det vært lett å finne eksakte koder, mens det på andre områder kan være vanskelig å finne eksakte koder.

6.3 Analyse av delklassifikasjon Kroppsstrukturer(s)

Delklassifikasjonen Kroppsstrukturer (s) dekker anatomiske deler av kroppen og deres bestanddeler. Kroppsfunksjoner (b) og Kroppsstrukturer (s) er utformet for å brukes parallelt (WHO, 2003).

6.3.1 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Kroppsstruktur (s) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"

I dette emneområdet er det brukt en kode, Mellomørets struktur (s250), en gang. Vi har kun funnet det mulig å finne en tekstenhet som samsvarer med koden en gang selv om (b230-b 249) omhandler Hørsel og vestibularisfunksjoner i domene Øye, øre og tilhørende strukturer (s2).

Vi vurderer det slik at hørsel og syn er lite tydelig beskrevet i rapportene i vårt utvalg. Både syn og hørsel er vesentlige faktorer i språklig sammenheng (Høien og Lundberg, 2000). Vi savner imidlertid at dette fremkommer tydelig i rapportene.

6.3.2 Analyse av hvordan og i hvilken grad delklassifikasjon Kroppsstrukturer (s) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"

Vi har ikke funnet noe tekstsegment som kan knyttes til ICF-koder i emneområdet Kroppsstrukturer (s) i rapportene når det gjelder "Beskrivelse av forslag til tiltak" Vi viser til teksten over og ser det som viktig at tiltakene bør ha tydeligere føringer angående tilrettelegging for å unngå funksjonssvikt.

6.3.3 Oppsummering

I "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" i emneområdet Kroppsstrukturer (s) er det brukt en kode en gang. I "Beskrivelse av forslag til tiltak" har vi ikke funnet samsvar mellom ICF-koder og tekstsegment i rapportene innen emneområdet. Antall kategorier totalt, brukt i begge analysene er en.

Vi har ikke tatt med delklassifisering Kroppsstrukturer (s) i tabellene da det ikke er brukt i nevneverdig grad i analysen. Vi tenker at ICF har koder som kan representere aktuelle områder i forbindelse med Kroppsstrukturer (s) på en god måte. Vi tenker da at emneområdet bør vektlegges tydeligere i rapportene. Det gjelder kanskje særlig domene Nervesystemets struktur (s1) og Øye, øre og tilhørende strukturer (s2).

6.4 Analyse av emneområdet Aktivitet og deltagelse (d)

Emneområdet består av en rekke nøytrale domener som viser til handling og ulike livsområder. Kategoriene kan vise til Aktivitet og/eller deltagelse. *"Aktiviteter en persons utførelse av oppgaver eller handlinger, og representerer individperspektivet på funksjon. Deltagelse er en persons engasjement i en livssituasjon. Termen representerer det samfunnsmessige perspektivet på funksjon."* (WHO, 2003, s. 215).

6.4.1 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"

Først viser vi en tabell over bruk av koder i de 8 domene i Kroppsfunksjoner og hvor mange ganger hver kode er benyttet.

Tabell 9: Samlet oversikt over koder (K) som er brukt i antall ganger (G) i koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d). Tabellen viser at det er funnet samsvar i d1, d2, d3, d4, d7, d8 og d9. Det er kodet flest segment i d1, en del segment i d2 og få segment i de andre domenene. Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i d5 og d6. Detaljeringsnivå 2 er mye brukt, mens detaljeringsnivå 3 er mindre brukt.

Nivå	2		3		Sum	
Domene	K	G	K	G	K	G
d1 Læring og kunnskaps anvendelse	7	71	0	0	7	71
d2 Allmenne oppgaver og krav	0	0	1	1	1	1
d3 Kommunikasjon	6	21	1	3	7	29
d4 Mobilitet	1	1	0	0	1	1
d5 Egenomsorg	0	0	0	0	0	0
d6 Hjemmeliv	0	0	0	0	0	0
d7 Mellommenneskelig interaksjoner og relasjoner	1	2	1	3	2	5
d8 Viktige livs områder	1	1	0	0	1	1
d9 Samfunnsliv og sosiale livs områder	1	1	1	1	2	2
Sum	17	97	4	8	21	110

Det er brukt 21 ulike koder. Kodene er brukt 110 ganger. Det er to detaljeringsnivå innen dette domene og begge nivåene er brukt. Det er i overveiende grad brukt koder på nivå 2.

Domenet Læring og kunnskapsanvendelse (d1) er brukt flest ganger. Her er det kun brukt koder på laveste detaljeringsnivå. Det er brukt sju ulike koder hele 71 ganger. I domenet finner vi sentrale koder som Lære å lese (d140), Lære å skrive (d145) og Lese (d166).

Domenet Kommunikasjon (d3) er brukt på begge detaljeringsnivå med hovedvekt på laveste nivå. Koder fra domenet er til sammen brukt 29 ganger.

Tre av domenene er brukt kun en gang. Det gjelder Allmenne oppgaver og krav (d2), Mobilitet (d4) og Viktige livsområder (d8). I domenet Allmenne oppgaver og krav (d2) er det brukt en kode på høyeste detaljnivå, mens det i de andre domene som er nevnt er kodet på laveste detaljnivå. Domenet Mellommenneskelige interaksjoner og relasjoner (d7) er brukt på begge detaljeringsnivå fem ganger til sammen.

I all hovedsak er det funnet samsvar mellom tekstsegment i rapportene og koder i Læring og kunnskapsanvendelse (d1) og Kommunikasjon (d3). Dette er svært

sentrale områder inne lese- og skrivevansker (Høien og Lundberg, 2000, Lyster, 2001).

Tabell 10: Oversikt over de 6 mest brukte ICF-koder i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) slik koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Antall	Rapport
d145	Lære å skrive	25	16
d166	Lese	22	12
d140	Lære å lese	19	12
d330	Tale	12	8
d315	Forstå talte ytringer	4	3
d345	Ytre seg skriftlig	4	3

Vi vil i det følgende vise eksempler og begrunne valg av Lære å skrive (d145) og Skrive (d170) utfra eksempler fra rapportene. Det samme vil vi gjøre med Lære å lese (d140) og Lese (d166).

Den hyppigst brukte koden er Lære å skrive (d145): *"Utvikle ferdighet til å fremstille symboler (herunder blindeskrift) som representerer lyder, ord eller fraser for å formidle mening, som ved å stave riktig og bruke god grammatikk"* (WHO, 2003, s. 115). Det er funnet samsvar mellom Lære å skrive (b145) 25 ganger i 16 av rapportene. Ytre seg skriftlig (d345) er brukt fire ganger i tre rapporter. Skrive (d170) er ikke brukt i koding av rapportene.

Segment som er kodet er beskrivelser av personen og hans vansker:

Skriftforming: Eleven blander store og små trykte bokstaver. Han har en lite funksjonell forming av liten e, begynner nederst.<<2:07 pm, Jan 26, 2007.Hans skriveproblem kan ha utgangspunkt i iboende egenskap, men jeg kan ikke se at det kan tolkes av teksten. Jeg oppfatter teksten som oppfordring til mer opplæring>>

Skriving av enkeltord: Eleven analyserte/stavelsesdelte to ord (telefon og katalogen) ved hjelp av bokstavbrikker og med noe verbal støtte, og etterpå skrev han ordene som avskrift. Han dro så stavelsene sammen til hele ordet telefonkatalogen. Han profiterte tydelig på den visuelle støtten. Skrive tekst: Prosessorientert skriving. Oppgaven lød: "Du skal være to år på en øde øy. Hva vil du ha med?" Oppgaven ble løst på enkeltordnivå, og eleven arbeidet konstruktivt og målbevisst. Lese- og skriveoppgavene var tydelig lystbetonte"(R 23).

Rapportene har detaljerte beskrivelser om skriving. Det er derfor lett å finne ut at tekstelementet skal kodes med skriving. Som nevnt kapittel 3 har vi da to innfallsvinkler. Det ene er læring, Lære å skrive (d145), og det andre er kunnskapsanvendelse Skrive (d170). Vi har også koden Ytre seg skriftlig (d345). Annotasjonen i sitatet viser refleksjonene som ble gjort under koding. Konklusjonen ble da å kode utsnittet som Lære å skrive (d145). Ser vi nærmere på teksten vil vi oppdage at skriving har ulike tilnærminger (Hagtvatn, 1996). Sitatet nevner skriving av enkelt ord og skriving av tekst. Det nevnes også ulike metodiske tilnærminger som visuell støtte (bokstavbrikker) og prosessorientert skriving.

Ved bruk av ICF i spesialpedagogisk klinikk tenker vi at det vil være behov for å etablere underkategorier til Lære å skrive (d145). Slik vi har funnet å kunne finne samsvar mellom tekstelement i rapporten og ICF-kode vil det i dette tilfelle være svært avhengig av mye tekst som tilleggsinformasjon for å opprettholde det detaljerte nivået i beskrivelsen. Den detaljerte beskrivelsen av funksjon som er sitert her vil være et godt grunnlag for å utarbeide målrettede tiltak i forbindelse med tilpasset opplæring eller spesialundervisning. Med mer detaljerte ICF-koder innen Lære å skrive (d145) ville det kunne være mulig å identifisere elevens skrivenivå direkte uten en detaljert beskrivelse (Hagtevt, 1996).

Kodene Lese (d166): *"Forstå og fortolke skriftspråk, som i bøker, veiledninger eller aviser, med vanlig skrift eller blindeskrift"* er brukt 22 ganger i 12 rapporter. Kodene Lære å lese (d140): *"Utvikle ferdighet til å lese skriftlig materiale (herunder blindeskrift) flytende og nøyaktig, gjenkjenne bokstaver og alfabet, fremsi ord med korrekt uttale, og forstå ord og fraser"* er brukt 19 ganger i 12 rapporter.

I det følgende er et sitat fra en rapport der vi har valgt å kode både med Lære å lese (d140) og Lese (d166).

.....har spesifikke lese-og skrivevansker (dysleksi). Det er et klart misforhold mellom lese - og skriveferdighet og øvrige fungering.har fonologiske vansker. Dette er et hovedkjennetegn ved dysleksi.

Behov for tilrettelegging og tiltak.er en flink og rask elev.' _ har ikke fått til lesingen og han har ikke forstått hvorfor. Dysleksien har fått råde fritt uten at' har fått forståelse for sine

vansker. Et leseproblem som utgangspunktet ikke nødvendigvis var av omfattende karakter har derfor blitt svært vanskelig å håndtere for 'Det er viktig å prioritere arbeidet med framover. Dette gjelder både hans lese- og skriveferdigheter og hans følelsesmessige problemer i forhold til skoleprestasjoner.

Organisering: har strevet med spesifikke lese- og skrivevansker over lang tid. I en slik situasjon er det vanskelig å holde oppe motivasjonen for å arbeide med problemene. Det bør derfor arbeides for å tilrettelegge et intensivt lesekurs for' (Mikkelsen 82). En avgrenset periode med høy arbeidsinnsats vurderes å være det beste tilbudet for leseopplæring: I dette arbeidet bør to elementer

vektlegges: arbeid med stavelser og arbeid med morfemer. Begrunnelsen for å arbeide med stavelser er at 'trenger hjelp til å dele inn ord i håndterlige størrelser. Han leser svært unøyaktig. Ved å dele inn ord i stavelser vil han også få hjelp til å kunne «gå utenom» et svakt arbeidsminne. Ideer til dette arbeidet kan hentes fra Selnes: »Øv og les», Brekke m.fl. og Antaresserien. Dataprogrammet Drillpro kan også.....(R 23).

Den totale mengde kode som er brukt i dette utsnittet er: (b126), (d140), (d166) og (e5850). I dette eksempelet har vi valgt å kode med både Lære å lese (d140) og Lese (d166)

I det følgende er et sitat fra en rapport der vi har valgt å kode både med Lære å lese (d140) og Lese (d166):

.....har spesifikke lese- og skrivevansker (dysleksi). Det er et klart misforhold mellom lese- og skriveferdighet og øvrige fungering .har fonologiske vansker. Dette er et hovedkjennetegn ved dysleksi.

Behov for tilrettelegging og tiltak .er en flink og rask elev.' _ har ikke fått til lesingen og han har ikke forstått hvorfor. Dysleksien har fått råde fritt uten at' _ har fått forståelse for sine vansker. Et leseproblem som utgangspunktet ikke nødvendigvis var av omfattende karakter har derfor blitt svært vanskelig å håndtere for 'Det er viktig å prioritere arbeidet med framover. Dette gjelder både hans lese- og skriveferdigheter og hans følelsesmessige problemer i forhold til skoleprestasjoner.

Organisering: har strevet med spesifikke lese- og skrivevansker over lang tid. I en slik situasjon er det vanskelig å holde oppe motivasjonen for å arbeide med problemene. Det bør derfor arbeides for å tilrettelegge et intensivt lesekurs for' (Mikkelsen 82). En avgrenset periode med høy arbeidsinnsats vurderes å være det beste tilbudet for leseopplæring: I dette arbeidet bør to elementer

vektlegges: arbeid med stavelser og arbeid med morfemer .Begrunnelsen for å arbeide med stavelser er at 'trenger hjelp til å dele inn ord i håndterlige størrelser. Han leser svært unøyaktig. Ved å dele inn ord i stavelser vil han også få hjelp til å kunne «gå utenom» et svakt arbeidsminne. Ideer til dette arbeidet kan hentes fra Selnes: »Øv og les», Brekke m.fl. og Antaresserien. Dataprogrammet Drillpro kan også.....(R 23).

Den totale mengde kode som er brukt i dette utsnittet er: (b126), (d140), (d166) og (e5850). I dette eksempelet har vi valgt å kode med både Lære å lese (d140) og Lese (166):

”Behov for tilrettelegging og tiltak .er en flink og rask elev.’ _ har ikke fått til lesingen og han har ikke forstått hvorfor. Dysleksien har fått råde fritt uten at’ har fått forståelse for sine vansker”.

Dette utsnittet fra sitatet over er vi sikre på skal kodes med en (d) kode fordi det er nødvendig med opplæring for å unngå funksjonshemming på grunn av lese- og skrivevansker. Samtidig kan vi kode tekstelementet med (b166) fordi dysleksi er ”en iboende egenskap” (WHO, 2003).

Ved bruk av to eller flere koder, noe det oppfordres til, vil det kunne gi et godt grunnlag for å utarbeide målrettede tiltak (WHO, 2003). Som nevnt over tenker vi at det også her er behov for et høyere detaljeringsnivå på kodene for å utrede grunnlaget for lesenivå (Høien og Lundberg, 2000). Dette som et grunnlag for å gi et best mulig tilrettelagt opplæringstilbud.

I et følgende er det også et utsnitt som vi har kodet både med Lære å lese (d140) og Lese (d166):

”Eleven har et generelt godt evnenivå. Testresultatet tilsier at han også stort sett har gode språklige forutsetninger. Arbeid med eleven peker likevel i retning av at han har vansker med det fonologiske systemet, og at korttidsminnet er svakt. De funn vi har gjort, synes å være ganske sammenfallende med tidligere testresultater. Det er allerede også konkludert med at lese- og skrivevanskene er av spesifikk karakter, og denne konklusjonen støtter vi. I den videre undervisningen anbefales det å arbeide på et nivå der eleven har noe å tøyse seg etter, men samtidig kan oppleve å mestre oppgavene mest mulig selvstendig, men med tilgang til støtte. Målet m å være at arbeidsrutiner læres slik at de etter hvert kan mestres selvstendig. Her tenkes det på Vygotsky og «den nærmeste utviklingssone», (se Lesepraksis, 1999, s. 106-108).” (R 14)

Vi har tolket dette som en beskrivelse av evnen til å lese som deltagende person i samfunnet, samtidig som vi har tolket det som grunnlaget for opplæringen som skal iverksettes (St.meld. nr. 30, 2003-2004, Reindal, 2007).

I tillegg til lesing og skriving er koden Tale (d330): *"Frembringe ord, fraser og lengre ordsammenstillinger i talte ytringer med bokstavelig og underforstått meningsinnhold, som å gi uttrykk for et faktum eller fortelle en historie med talespråk"*(WHO, 2003, s. 123) mye brukt. Koden er brukt 12 ganger i 8 rapporter. I følgende eksempel er det kodet med Tale (d330):

"På denne bakgrunn må vi konkludere med at ... har et meget godt impressivt og ekspressivt muntlig språk" (R16).

Tale (d330) er brukt fordi innholdet i sitatet kan sies å dekket av definisjonen av d330. Koden er også brukt i forbindelse med språklige vansker:

"I deltesten blir eleven vist et bilde og et ord. Ut fra dette skal hun lage en setning som er riktig i forhold til innhold og oppbygning. Eleven skåret under gjennomsnittet for sin alder. Dette kan indikere at eleven har problemer i språkaspektet relatert til å planlegge- og produsere setninger i samtale, klasseromsdiskusjoner og skrevet språk" (R9).

Sitatet omhandler en person med problemer med å "Frembringe ord, fraser..." og som en følge av det. Vi mener at sitatet har et innhold som samsvarer med Tale (d330) Spørsmål som kan dukke opp er om det også er nødvendig med tilleggskode(r).

6.4.2 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"

Først viser vi en tabell med oversikt over det totale antall segmenter som er kodet i "Beskrivelse av forslag til tiltak".

Tabell 11: Oversikt over koder som er brukt (K) antall ganger (G) i "Beskrivelse av forslag til tiltak" i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d). Tabellen viser at det er brukt koder i domenet d1, d3, d7 og d8. Koder i d4, d5 og d6 er ikke brukt. Det er kun brukt koder på detaljnivå 2.

Nivå	2		Sum	
Domene	K	G	K	G
d1 Læring og kunnskapsanvendelse	5	102	5	102
d2 Allmenne oppgaver og krav	0	0	0	0
d3 Kommunikasjon	4	41	4	41
d4 Mobilitet	0	0	0	0
d5 Egenomsorg	0	0	0	0
d6 Hjemmeliv	0	0	0	0
d7 Mellommenneskelige reaksjoner og relasjoner	1	6	1	6
d8 Viktige livsområder	2	17	2	17
d9 Samfunnsliv og sosiale livsområder	0	0	0	0
Sum	12	166	12	166

Det er brukt 12 ulike koder, og de er brukt 166 ganger. Det er brukt færre koder enn i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming", men kodene er brukt flere ganger.

Det er brukt koder fra fire av ni domener. Det er funnet koder som representerer utsagn i rapportene fra fire domener i dette emneområdet. Fra domenet Læring og kunnskapsanvendelse (d1) er det brukt fem ulike koder som er brukt hele 102 ganger. De mest brukte kodene er de samme som er brukt i beskrivelsesprosjektet. Det kan nevnes sentrale koder som Lære å lese (d140), Lære å skrive (d145) og Forstå talte ytringer (d345).

Fra domenet Mellommenneskelige interaksjoner og relasjoner (d7) er en kode brukt seks ganger. Fra domenet Viktige livsområder (d8) er to koder brukt 17 ganger. I domenet Kommunikasjon er det funnet samsvar 41 ganger med bruk av fire koder.

Det ble ikke brukt koder fra Allmenne oppgaver og krav (d2), Mobilitet (d4), Egenomsorg (d5), Hjemmelig (d6) og Samfunnsliv og sosiale livsområder (d9).

Tabell 12: Oversikt over de 8 mest brukte ICF-koder i emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) slik koding av "Beskrivelse av forslag til tiltak" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Antall	Rapport
d140	Lære å lese	56	25
d145	Lære å skrive	28	17
d310	Forstå talte ytringer	20	10
d820	Skoleutdanning	16	8
d166	Lese	14	9
d345	Ytre seg skriftlig	8	7
d330	Tale	7	6
d760	Familierelasjoner	6	5

Koden Lære å lese (d140) er brukt 56 ganger i 25 av 26 rapporter og Lese (d166) er brukt 14 ganger i 9 rapporter. Beskrivelsene av tiltakene er svært detaljrike og utfyllende i denne delen av rapportene. Vi har kodet til dels store segment med (d140) og eventuelt (d166), men har kanskje oversett beskrivelser av andre sider av andre emneområder.

Beskrivelsene er omfangsrike. Vi har valgt å referere et utvalg av deler:

"En oppsummering av lese- og skriveprøvene tilsier at eleven har tilegnet seg lydbindingsteknikken, men at han også støtter seg til meningsinnholdet når han leser. Leseprosessen er ikke tilfredsstillende automatisert sett i forhold til alder og klassetrinn, og eleven mangler gode strategier for lesing av lange og komplekse ord" (R1).

I dette eksemplet blir kunnskap om lydbindingsteknikken strategi ved bruk av meningsinnhold for å støtte forståelsen. Det er også presisert at leseprosessen ikke er tilfredsstillende automatisert og at eleven mangler strategier for å lese lange og

vanskelige ord. Her er det nevnt fire viktige punkt i vurdering av evnen til å lese og grunnlag forslag til strategier for framtidige målrettede tiltak. Vi har savnet muligheter til å bruke mer detaljerte koder i denne rapporten og tilsvarende detaljerte og gode beskrivelser.

”Dersom hun skal lære å lese, vil dette være en tidkrevende prosess, og det vil være rimelig å forvente at hun uansett vil trenge noe tilrettelegging på ny arbeidsplass, slik hun har hatt tidligere” (R 4).

Her er innholdet en vurdering av grunnlaget for å lære å lese. I dette sitatet er det ikke forslag til detaljert tilrettelegging. Dette har i her sammenheng med ”bestillingen” som var å vurdere grunnlaget for i det hele tatt å kunne lære å lese.

I den videre undervisningen anbefales det derfor at eleven får mye lesestoff hvor han mestrer minst 90 % av ordene, videre bør det undervise på et nivå der eleven har noe å tøy seg etter, men samtidig kan oppleve å mestre oppgavene mest mulig selvstendig, men med tilgang til støtte. Målet må være at arbeidsrutiner læres slik at de etter hvert kan mestres selvstendig. Her tenkes det på Vygotsky og «den nærmeste utviklingssone»(se Lesepraksis, 1999, s. 106-108”(R 1).

I dette sitatet er det lagt spesiell vekt på læremidlenes vanskegrad. Som eksemplene viser er lesebegrepet sentralt i alle sitatene. Det er all detaljrikdommen som ikke vises gjennom kodene. Vi tenker derfor at det er svært aktuelt å utvikle koder på flere detaljnivå i disse to sentrale lesekodene.

Den nest mest brukte koden innen denne delen av analysen er Lære å skrive (d145) og den mest brukte i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”.

”Eleven trenger et individuelt tilpasset undervisningstilbud i forhold til språk, lese- og skrivevanskene. Det bør være kontinuitet og struktur i undervisningsopplegget”(R1).

Koden Forstå talte ytringer (d310) ”Forstå bokstavelig og underforstått meningsinnhold i ytringer på talespråk. Som ved å forstå om et utsagn fastslår et faktum eller er en talemåte” er brukt 20 ganger i 10 rapporter.

”Språk og begreper. Ordforråd og begrepsforståelse er selve fundamentet for læring. Det bør derfor arbeides med antonymer, synonymer og over- og underbegreper, både konkret og etter hvert også på abstrakt nivå. Tenksystematisk, begynn med konkrete begreper og gå etter hvert videre til deabstrakte. Ta gjerne utgangspunkt i elevens kunnskapsstoff og / eller interesseområder både for det språkbyggende arbeidet og leselæringen. Velg tekster med

bilder til som utgangspunkt for språkbyggingen. Vi anbefaler her at eleven får bruke digitalt kamera slik at hans.....”(R13).

Sitatet er kodet med Forstå talte ytringer (d310) og Almenne produkter og teknologi for utdannings formål (e1300): *”Utstyr produkter og teknologi tilpasset eller spesielt utformet som hjelpemidler for å tilegne seg kunnskap, ekspertise, pedagogisk leketøy, datamaskinutstyr og programvare, som ikke er tilpasset eller spesielt utformet”(WHO, 2003, s.161)*

Vi mener at kodene som er brukt dekker innholdet i rapportene. Her kunne det også vært bruk for høyere detaljeringsnivå i enkelte tilfeller.

Koden Skoleutdanning (d820): *” bli opptatt i skole, delta i alle skolerelaterte plikter og rettigheter, tilegne seg fagstoff og pensum i barneskolen senere skoletrinn, herunder møte frem regelmessig på skolen, delta i samarbeide med andre elever, motta veiledning fra lærere, organisasjoner, sette seg inn i og fullføre tildelte oppgaver og prosjekter, og gå videre til høyere utdanningsnivå”(WHO, 2003, s150)* er brukt 16 ganger i 10 rapporter.

”Det bør fortsatt tas hensyn til elevens lese- og skrivevansker i de øvrige teoretiske fagene slik at lese- og skrivevanskene minst mulig går utover kunnskapstilegnelsen”(R 12)

Emneområdet Aktivitet og deltagelse (d) skal si noe om den enkeltes aktivitet og deltagelse. Måten vi har brukt koden på her er at for at eleven skal kunne delta er det forutsetninger som må være tilstede. Med funksjonshemming i den størrelsesorden vi snakker om her er det helt nødvendig at forutsetningene legges til rette for at eleven skal kunne *”....delta i alle skolerelaterte plikter.....”* Bruken av koden på denne måten kan diskuteres, men vi har ikke funnet andre koder vi kan bruke for å dekke denne typen problemstillinger.

Koden Familierelasjoner (d760) *”Skape og opprettholde forbindelser med slekten, som med medlemmer av kjernefamilien, fjernere familie, foster- og adoptivfamilie, stebarn eller steforeldre, fjernere forhold som med tremenninger eller formyndere”* (WHO, 2003, s 148) er benyttet seks ganger i fem rapporter.

”Helhetslesing. Når en tekst er bearbeidet på skolen, kan den gis som hjemmelekse. Teksten bør leses flere ganger, og den bør leses høyt også for de hjemme. Dette vil styrke automatiseringsprosessen, og det vil trolig gi eleven en opplevelse av å lykkes og slik kunne virke positivt inn på den videre leselæringen.(Rt 1)

Ved gjennomlesing av Familierelasjoner (d760) var det vanskelig å finne et sitat som vi kunne ”gå god for”. I dette sitat mener vi at teksten i rapporten henvender seg til hjemmet på en tydelig måte. Det er også tatt hensyn til at det er skolen som skal lese arbeidet gjennom å forberede hjemmearbeidet.

6.4.3 Oppsummering

Emneområdet Aktivitet og deltagelse (d)er representert med 21 ICF-koder brukt 110 ganger i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og 12 ICF-koder er brukt 166 ganger i ”Beskrivelse av forslag til tiltak. Totalt er det brukt 23 ulike ICF-koder i analysen av domenet Aktivitet og deltagelse (d). En fullstendig oversikt i vedlegg 3.

De sentrale kodene lese (d166) og Lære å lese (d140) er lette å kode. Vi finner kanskje at for dette formålet med ”Beskrivelse av forslag til tiltak” blir det for store deler av tiltaket som får en kode. Vi ser et behov for å utvikle mer detaljerte koder innen kodene som representerer lesing. Det er behov for en differensiering innen lese- og skrivevansker om det skal utarbeides spesifikke målretta tiltak (Referanse).

Lese- og skrivevansker i aldersgruppen vi har arbeidet med kan lett føre til isolasjon, liten lærelyst osv (Thorsen, 2005). Vi tenker at Aktivitet og deltagelse (d) i sosiale og eller faglige aktiviteter kunne kommet tydeligere fram enten som beskrivelse eller forslag til tiltak. Eks: målrettet forberedelse til yrkesutdanning.

Henvisningsgrunn er lese- og skrivevansker. Personene som er utredet er for det meste skoleelever, men vi savner noen målsettinger for tida etter skoletiden. Vi hadde kanskje ventet noe mer rapportering angående Almenne oppgaver og krav (d2), Mobilitet (d4), Egenomsorg (d5) og Hjemmeliv (d6). Vi hadde også forventet noe

rapportering av Aktivitet og deltagelse (d) innen domenet Samfunnsliv og sosiale livsområder (d9). Vi tenker da for eksempel på koder som Lek og spill (d9200). Den manglende kodingen kan også skyldes at vi ikke har funnet de beskrivelsene på områder som kunne være dekket av disse kodene.

6.5 Analyse av emneområdet Miljøfaktorer

Miljøfaktorer er det ene emneområdet innen Kontekstuelle faktorer som klassifiseres. Miljøfaktorer skal ikke kodes som absolutte faktorer. Det skal tas hensyn til personlige forhold vedrørende den som utredningen gjelder (WHO, 2003).

6.5.1 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Miljøfaktorer (e) fremtrer i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming"

Først viser vi en samlet oversikt over kodede segment i analyse av "Beskrivelser av funksjon og funksjonshemming" i emneområdet Miljøfaktorer (e).

Tabell 13. Samlet oversikt over koder (K) som er brukt i antall ganger (G) i koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" i emneområdet Miljøfaktorer (e). Tabellen viser at det er funnet samsvar i e1, e3, e4, e5. Det er kodet flest segment i e5, en del segment i e3 og få segment i e1. Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegmenter og e2. Detaljeringsnivå 2 er mye brukt, mens detaljeringsnivå 3 er mindre brukt. I e3 og e4 eksisterer ikke detaljeringsnivå 3.

Nivå	2		3		Sum	
Domene	K	G	K	G	K	G
e1 Produkter og teknologi	0	0	1	3	1	3
e2 Natur og menneske skapte naturforandringer	0	0	0	0	0	0
e3 Støtte og sosialt nettverk	2	12	-	-	2	12
e4 Holdninger	1	2	-	-	1	2
e5 Tjenester, systemer og strategier for tiltak	0	0	2	40	2	40
Sum	3	14	3	43	6	57

Det er brukt 6 ulike koder i emneområdet Miljøfaktorer (e). Kodene er brukt 57 ganger. Vi har funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i Produkter og teknologi (e1), Støtte og sosialt nettverk (e3), Holdninger (e4) og Tjenester, systemer og strategier for tiltak (e5). Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i domenet Natur og menneskeskapte naturforandringer (e2).

Tre domener har detaljeringsnivå 2 og 3. Vi har brukt begge nivåene i e1 og e5. Vi har ikke funnet samsvar med koder i Natur og menneske skapte naturforandringer (e2). Vi har funnet samsvar mellom beskrivelse i rapporter og koder knyttet til de fire resterende domenene. I domenet Holdninger (e4) har vi brukt en kode to ganger. I Produkter og teknolog (e1) har vi brukt en kode tre ganger.

Fra domenet Støtte og sosialt nettverk (e3) har vi kodet med to koder 12 ganger. Dette er det nest mest brukte domenet.

Det domenet vi har brukt mest er Tjenester, strategier for tiltak (e5). Her er to koder brukt 40 ganger. Begge kodene er bare brukt på høyeste mulige detaljeringsnivå.

Tabell 14: Oversikt over de 2 mest brukte ICF-koder i emneområdet Miljøfaktorer (e) slik koding av "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Antall	Rapport
e5850	Tjenester, systemer og strategier for utdanning og opplæring	38	23
e 355	Helse personell	11	8

Koden Tjenester for utdanning og opplæring (e5850): *"Tjenester og programmer med hensyn til utdanning og tilegnelse, vedlikehold og forbedring av kunnskap, ekspertise og yrkesmessige eller kunstneriske ferdigheter, som de som tilbys på de ulike nivåer i utdanningssystemet (for eksempel førskole, grunnskole, videregående skole, universitet og høyskoler, yrkesutdanning, programmer for øvelse og teknikker, lærlingeordninger og etterutdannelse) inklusive det som gjelder tjenesteyterer"* (WHO, 2003, s. 188) er brukt hele 38 ganger i 23 rapporter.

Følgende eksempel er en type sitat vi har kodet med (e 5850):

”Det spesialpedagogiske undervisningstilbudet bør være strukturert og regelmessig. Lese- og skriveinnlæringen kan gjerne organiseres i en liten homogen gruppe dersom det er et behov og om forholdene ligger til rette for det.

I de øvrige fagene bør det tas hensyn til elevens språkbaserte vansker slik at disse vanskene minst mulig går utover kunnskapstilegnelsen.

bør få mye ros og oppmuntring for arbeidsinnsats og mestring (Aga, 1992, s. 62-63). Gi henne mye støtte og oppmuntring i læringsarbeidet.m kan passe inn i den” (R1).

Ved koding med (e5850) har vi lagt vekt på at meningen med tilbudet er i tråd med samfunnets krav til organisering av det spesialpedagogiske tilbudet (Solli, 2004). Ved å tolke det inn i ”Tjenester og programmer ...” mener vi at det blir satt inn i en offisiell ramme. Slik vi oppfatter det oppprioriterer (e5850) det individuelle tilbudet på en god måte. Vi har også lagt vekt på at koden gjelder ”tjenesteyterne” og oppfatter det som at det ikke kun er spesialpedagogen som har den individuelle oppfølgingen, men tjenesteytere generelt som er i miljøet rundt den det gjelder (Bronfenbrenner, 1979).

”I de øvrige fagene bør det tas hensyn til elevens språkbaserte vansker slik at disse vanskene minst mulig går utover kunnskapstilegnelsen...” (R1). Ved gjennomføring av dette punktet setter det krav til alle lærerne og administrasjonen. Vi vurderer denne typen beskrivelse av tiltak som skal settes i verk for den enkelte som detaljert og godt beskrevet og i tråd med ICF. Perspektivet er helhetlig samtidig som det er i tråd med Kultur for læring (Thorsen, 2005, St. melding, 2003-2004, WHO, 2003, Bronfenbrenner, 1979).

”.....vedkommende har dette gitt henne løpsk tale og lese- og skrivevansker. De som har ansvar for elevens undervisning og veiledning og dermed forholder seg til henne over tid, bør også vurdere om andre trekk ved personligheten kan relateres til det som preger elever med disse vanskene. Jeg tenker f.eks. på om hun noen ganger kan oppleves rastløs og strever med å holde orden. De løpsktalende mener gjerne at de selv ikke har problemer. Når andre ikke forstår dem, mener de det er tilhører som har problem, og ikke de selv. Denne problematikken bør «håndteres» med innsikt både i skole og hjem. Her nevnes det at en ikke bør be eleven om å snakke senere, men om å snakke tydelig. Det er tilhørers ansvar å si fra når en ikke forstår, og ansvar å artikulere...” (R 24).

Informasjon til miljøet om hvilke krav som skal settes for at eleven skal kunne delta på en god måte beskrives godt. Vi ser dette som god ivaretagelse av intensjon med

tilpasset opplegg og ICFs helhetstenkning (Thorsen, 2005, WHO, 2003, Skaalvik og Skaalvik, 1998).

Helsepersonell (e355): *"Alle tjenesteytere som arbeider i sammenheng med helsevesenet, som leger, sykepleier, fysioterapeuter, ergoterapeuter, logopeder, audioteknikere,..." (WHO, 2003, s 173).*

"Tilbakemelding på utredningen ble gitt 24.09.98 til far og spesiallærer. Det var også veiledningsmøte på ungdomsskole for faglærere, rådgiver, spesialpedagog og PP-tjeneste " (R21)

Dette sitatet ble kodet som Helsepersonell (e355), men i dag vurderer vi det som lite gjennomtenkt. Vi kunne heller kodet med Personer i autoritetsposisjoner (e330) eller Helserelaterte fagpersoner (e360). Vi var urutinerte kodere til å begynne med og må ta selvkritikk på at segmentene under denne koden kunne vært plassert annerledes. I noen sammenhenger, eksempelvis helse og/eller skole og personer som knyttes til fagmiljøene, er kodene i ICF noe mer helserelatert enn skolerelatert. Ved bruk av ICF i skoleverket vil det etter hvert kunne bli mulig å endre kodedefinisjonene noe.

Miljøkodene vi har funnet å kunne bruke dekkes godt av beskrivelsene i rapportene. De gir presise føringer for grunnlag for iverksetting av tiltak (WHO, 2003).

6.5.2 Analyse av hvordan og i hvilken grad emneområdet Miljøfaktorer (e) fremtrer i "Beskrivelse av forslag til tiltak"

Først kommer en oversikt over kodede segmenter i "Beskrivelser av forslag til tiltak" i emneområdet Miljøfaktorer.

Tabell 15: Oversikt over koder som er brukt (K) antall ganger (G) i "Beskrivelse av forslag til tiltak" i emneområdet Miljøfaktorer (e). Tabellen viser at det er brukt koder i domenet e1, e3 og e5. Koder i e2 og e4 er ikke brukt. Det er kun brukt koder på detaljnivå 2 og 3.

	2		3		Sum	
Domene	K	G	K	G	K	G
e1 Produkter og teknologi	0	0	1	23	1	23
e2 Natur- og menneske skapte naturforandringer	0	0	0	0	0	0
e3 Støtte og sosiale nettverk	3	29	0	0	3	29
e4 Holdninger	0	0	0	0	0	0
e5 Tjenester, strategier for tiltak	0	0	2	21	2	21
Sum	3	29	3	24	6	73

I tiltaksprosjektet er det brukt 6 ulike koder 73 ganger totalt. Vi har funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i Produkter og teknologi (e1), Støtte og sosialt nettverk (e3) og Tjenester, systemer og strategier for tiltak (e5). Det er ikke funnet samsvar mellom tekstsegment og koder i domenet Natur og menneskeskapte naturforandringer (e2) og Holdninger (e4).

Domenene i Miljøfaktorer har detaljeringsnivå 2 og 3. Vi har brukt begge nivåene i (e1) og (e5). Vi har ikke funnet samsvar med koder i Natur og menneske skapte naturforandringer (e2). Vi har funnet samsvar mellom beskrivelse i rapporter og koder knyttet til de fire resterende domene. I domenet Holdninger (e4) har vi brukt en kode to ganger. Produkter og teknolog (e1) har vi brukt en kode tre ganger.

Fra domenet Støtte og sosialt nettverk (e3) har vi kodet med to koder 12 ganger. Dette er det nest mest brukte domenet.

Det domenet vi har brukt mest er Tjenester, strategier for tiltak (e5). Her er to koder brukt 40 ganger. Begge kodene er bare brukt på høyeste mulige detaljeringsnivå.

Tabell 16: Oversikt over de 3 mest brukte ICF-koder i emneområdet Miljøfaktorer (e) slik koding av "Beskrivelse av forslag til tiltak" viser. Antall er antall ganger tekstelementer er kodet. Rapporter er antall rapporter koden er brukt i.

Kode	Tekst	Ganger	Rapporter
e1300	Produkter og teknologi for utdanningsformål	23	18
e355	Helsepersonell	21	13
e5850	Tjenesteyting og organisering for utdanning og opplæring	20	13

De tre mest brukte kodene er brukt tilnærmet like mange ganger. Produkter og teknologi for utdanningsformål (e1300) er brukt 23 ganger i 18 rapporter, Helsepersonell (e355) er brukt 21 ganger i 13 rapporter og Tjenesteyting og organisering for utdanning og opplæring (e5850) er brukt 20 ganger i 13 rapporter.

Produkter og teknologi for utdanningsformål (e1300):

"...IKT hjelpemidler synes å kunne bli til stor nytte og glede for i hans videre læringsprosess" (R 13)

Det har vært lett å finne samsvar mellom tekst i rapportene og denne koden. Sitatet over er svært kort, men innholdet er likelydende med flere andre sitat. I andre eksempler er det tatt med mer om bruk og også flere typer teknologi. Det er stor kunnskap og mange gode og detaljerte forslag på teknologiske læremidler i rapportene.

6.5.3 Oppsummering

Emneområdet Miljøfaktorer (e) er representert med 6 ICF-koder brukt 57 ganger i "Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming" og 6 ICF-koder er brukt 73 ganger i "Beskrivelse av forslag til tiltak. Totalt er det brukt 10 ulike ICF-koder i analysen av domenet Miljøfaktorer(e). En fullstendig oversikt i vedlegg 3.

Koden Tjenesteyting og organisering for utdanning og opplæring (e5850) er brukt 20 ganger i 13 rapporter. Både "Beskrivelsene av funksjon og funksjonshemming" og "Beskrivelse av forslag til tiltak" er svært detaljerte og gode i forhold til å ivareta fundamentet for den enkelte og dennes deltagelse. Koden er godt tilpasset rammene for undervisning og legger også rammer for tjenesteyterne (Solli, 2004, St.meld. nr. 30, 2003-2004).

Miljøfaktorene er svært forskjellig vektlagt. Informasjon om funksjon og funksjonshemming hos den enkelte er detaljert beskrevet, mens samarbeid med foresatte knapt er nevnt.

Foresatte og andre deltagere i miljøet er lite tydelig vektlagt i rapportene. Mellom linjene antydes det noe samarbeid med foresatte, men dette kunne vært mer tydeliggjort og det helhetlige perspektivet kunne på den måten ha blitt noe mer ivaretatt (Språkveilederen, 2007, Thorsen, 2005, Gjærum, m. fl. 2001).

Det er presisert organisering av undervisning mellom annet ved forslag om smågrupper og kurs. Her har vi hatt vanskelig med å finne relevante koder som viser aktuelt detaljeringsnivå.

7. Avsluttende kommentar

Vi har i vårt prosjekt diskutert hvordan og i hvilken grad ICF kan avspeile innholdet i rapporter angående lese- og skrivevansker. Oppsummeringene er i mange tilfelle positive. Vi mener at vi har vist at ICF kan brukes som verktøy til å rapportere vedrørende lese- og skrive vansker.

Vi vil nå til slutt sammenholde det vi har funnet ut med samfunnets vektlegging av basiskompetanse for alle. Vi vil i det følgende kommentere de tre viktigste områdene i basiskompetanse språk-, lese- og skrivevansker.

Å kunne uttrykke seg muntlig

Vår undersøkelse viser at det er gode muligheter til å beskrive muntlig språk grundig og detaljert. Det er et godt utvalg med ICF koder, noe som ivaretar fagfeltet.

Definisjonene i kodene er egnet til å beskrive språklig funksjon og funksjonshemming. Imidlertid savner vi som logopeder lingvistiske språkbegrep.

Å kunne lese

Vi har forsket på rapporter utarbeidet av eksperter på området. De har god kompetanse og har utredet hver enkelt på en detaljert måte. Rapportene har gode og detaljerte beskrivelser av problemene med lesing, og gode forslag til hvordan opplæringen kan tilrettlegges for at den enkelte skal få god utvikling.

Kodene i ICF er delt i grunnleggende læring og anvendt kunnskap. Vi har funnet godt samsvar mellom koder og rapporter innen området lesing, men kodene har ikke vært sensitive nok til å kunne identifisere elevens lesenivå (Høien og Lundberg, 2000). Vi tror at det er nødvendig å utvikle detaljerte koder også på leseområdet på tilsvarende måte som det er på språkområdet. Ut fra vår undersøkelse ser vi antydning til at det kan la seg gjøre.

Å kunne uttrykke seg skriftlig

Rapportene har grundige og detaljerte koder også på utredning av skrivevansker og forslag til målrettede tiltak for å utvikle den enkelte. ICF har koder som tilsvare innholdet i rapportene, men detaljnivå mangler. Vi tenker at det også vedrørende skriving er behov for at det utvikles koder innen skriving som kan avklare nivået den enkelte har nådd. Det vil gi et godt grunnlag for å utarbeide målrettede tiltak.

Funksjon og funksjonshemming.

Engels biopsykososiale model ser mennesket fra flere sider. Funksjon og funksjonshemming er ikke den enkeltes problem alene (WHO, 2003). Vanskene minsker eller forsterkes i samhandling med miljøet. Bronfenbrenner (1979) har også arbeidet med interaksjon mellom individ og miljø. I Norge har vi arbeidet ut fra systemperspektiv ved tilrettelegging av tiltak i en del sammenhenger i skolen (Johannessen, m. fl. 2001). Rapportene har detaljerte og gode beskrivelser av tiltak for den enkelte. Vi har funnet egnede koder til beskrivelse av tiltakene. Det vil også her være aktuelt med noe mer detaljerte koder for eksempel egen kode for gruppearbeid.

I rapportene er det noe lagt vekt på samhandling med andre elever ved at det foreslås smågrupper og lesekurs. Det er også vektlagt at informasjon skal tilpasses den enkelte slik at det er mulig å delta i skolehverdagen på lik linje med andre. Ut fra annen forskning er det isolasjon og følelsen av å være annerledes som er kanskje mest plagsom for den som har språk-, lese- og språkvansker (Thorsen, 2005). Ved bruk av ICF ved rapportering ville det kunne plukkes ut koder som også gjelder venner og deltagelse i samfunnsliv. ICF ville på en slik måte kunne bidra til at flere miljøfaktorer kunne bli vektlagt og miljøet rundt den enkelte kunne bli enda bedre.

ICF i spesial pedagogisk klinikk

Vi håper vårt arbeid etter hvert kan være med på å gjøre ICF mer kjent slik at verktøyet kan brukes som klassifiseringsverktøy innen også vårt fagområde.

Kildeliste

Austad, Ingolv, Liv Engen, Torleiv Høyen og Astrid Skaathun (1993): *Lese- og skrivevanskar i vidaregåande skole*. Gjøvik: J. W. Cappelens Forlag a.s

Befring, Edvard (2002): *Forskningsmetode, etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Birkenes, Mette Ruud (2007): *Ett felles språk for deltagelse. Afasiutredning i lys av ICF*. Masteroppgve ISP. Universitetet i Oslo

Bishop, D.V.M. (1997): *Uncommon understanding*. Development and Disorders of Language Comprehension in Children. East Sussex: Psychology Press Ltd.

Bredtvet kompetansesenter (2006): *Årsrapport 2005*. URL:
<http://www.statped.no/nyUpload/Moduler/Statped/Enheter/Bredtvet/Filer/arsrapport>
[Lesedato: 25.10.2006]

Bronfenbrenner, U. (1979): *The Ecology of Human Development. Experiments by nature and design*. Cambridge, Massachusetts og London: Harvard University Press.

Bø, I. (1995): *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. Oslo: Tano.

Dalen, Monica (2004): *Intervju som forskningsmetode. -En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Engenes, Eva Margareta og Arne Norborg (2007): *Fra verging til mestring. Hvordan hjelpe den voksne eleven med lese- og skrivevansker I utdanning og arbeid*. Statped skriftserie nr. 52. Gjøvik: Mariendal Offsettrykkeri AS

- Engel, George (1977): The Need for a New Medical Model: A Challenge for Biomedicine. I: *Science*. Vol.196, Issue 4286, s129-136. URL: <http://www.jstor.org/view/00368075/ap004472/00a00050/000> [Lesedato: 10.11.2006]
- Elvemo, Jarle (2006). *Håp for alle! Grunnleggende innføring i lese- og skrivevansker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Frost, Jørgen (1999): *Lesepraksis - på teoretisk grunnlag*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Gabrielsen, Egil (2006): *Slik kan voksnes leseferdigheter måles. Om teorigrunnlaget for leseskalaene i IALS og ALL*. Universitetet i Stavanger: Lesesenteret
- Gjærum, B., Grøholt, B. og Sommerschild, H. (2001): *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, Sigmund (1996): "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder". I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlagets Metodebibliotek.
- Hagtvet, Bente Eriksen (1996): Talespråklige ferdigheter og skriftspråklig utvikling. I: *SKRIFTSPRÅKLIG UTVIKLING Om hvordan barn lærer å lese og skrive*. Wold, Astri Heen (red.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Hagtvet, B. E., L. Lasses, S. Lyster og D.D. Veia (1996): Elever med marginale lese- og skrivevansker på ungdomstrinnet. I: *Kopisamling SPED4400 Spesifikke læreplaner*. Universitetet i Oslo, Det Utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for spesialpedagogikk. Oslo: Unipub
- Høyen, Torleiv (2007): *"HÅNDBOK til LOGOS teoribasert diagnostisering av leseplaner"*. Stavanger: Allservice
- Høyen, Torleiv og Ingvar Lundberg (2000): *DYSLEKSI fra teori til praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Johannessen, E., Kokkersvold, E. og Vedeler, L. (2001): *Rådgivning. Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

-
- Kalleberg, Ragnvald (1996): Forskningsarbeidet og samfunnsforskningens dobbeltdialog. I: Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kausrud, Torhild (2005). *PAS Piktografisk Artikulatoriske Symboler. Et hjelpemiddel til utvikling av fonologisk og artikulatorisk bevissthet*. Veiledning av Torhild Kausrud. Oslo: Bredtvet Kompetansesenter.
- Kirkhus, Kristin Nerdrum (2006). *Uoppdagede lese- og skrivevansker. Noen lese- og skrivevansker forblir uoppdagede gjennom hele barneskolen. Hva kan vi lære av historien til fire elever med skriftspråksvansker?* Masteroppgave i spesialpedagogikk. Det utdanningsvitenskaplige fakultet. Universitetet i Oslo. Oslo.
- Opplæringslova. Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av 17. juli 1998 nr 61*. I: NORGES LOVER 1687- 2006. DET JURIDISKE FAKULTET ved Universitetet i Oslo. Trondheim: Gyldendals Akademisk.
- Lyster, Solveig-Alma Halaas (1994): *Språkrelaterte lærevansker hos barn og ungdom. Kartlegging og tiltak*. Oslo: Gyldendal Akademisk Norsk Forlag AS
- Lyster, Solveig-Alma Halaas (1998). *Å lære å lese og skrive. Individ i kontekst*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Maxwell, J. A.(1992): "Understanding and Validity in Qualitative Research". I: *Harvard Educational Review, Vol. 62, No. 3, 1992*. Side 279-300
- NESH, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og Humaniora (2006): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*.
- Norsk Logopedlag. *Yrkesetiske retningslinjer*.
 URL:<http://www.norsk-logopedlag.no/page.php?id=28&parentid=12>
 [Lesedato:10.10.2006]

- Olaussen, Bodil Stokke (1996): "Les for meg du!" Å lese for barn – en kosestund som kan hjelpe barn å bli gode lesere. I: *SKRIFTSPRÅKLIG UTVIKLING Om hvordan barn lærer å lese og skrive*. Wold, Astri Heen (red.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Ottem, Ernst og Frost, Jørgen (2005): "Språk 6-16. *Screening test Manual*." Oslo: Bredtvet kompetansesenter.
- Richards, Lyn (2005): *Handling qualitative data: A practical guide*. London: Sage
- Sattler, Jerome M. (2001): *Assessment of Children Cognitive Applications Fourth Edition*. San Diego: Publishers, Inc.
- Skaalvik, E. og Skaalvik, S. (1998) *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø*. Oslo: Tano Aschehoug
- Solli, Kjell-Arne (2004): *Kunnskapsstatus om spesialundervisningen i Norge* <http://www.udir.no/upload/Rapporter/Kunnskapsstatus.pdf> [Lesedato: 20.03.2007]
- Sosial og helsedirektoratet og KITH (2004): *ICF-Internasjonal klassifisering av funksjon, funksjonshemming og helse*. Et introduksjonsprogram til Verdens Helseorganisasjons ICF. URL: <http://www.kith.no/upload/1855/ICF-nasjonal%20presentasjon%20lysark.ppt> [Lesedato 10.09.2006]
- Språkveilederen. Espenakk, Unni, Marianne Klem, Anne Lise Rygvold, Ernst Ottem og Vibeke Saltveit (red.). Oslo: Bredtvet kompetansesenter (2007)
- Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004): Kultur for læring. Det kongelige Utdannings- og forskningsdepartement. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/20032004/Stmeld-nr-030-2003-2004-.html?id=404433> [Lesedato: 12.12.2006]
- Strauss, Anselm og Corbin, Juliet (1998): *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage. Thosusands Oaks.

Tenestekatalog 2002. Spesialpedagogiske tenester frå Statleg spesialpedagogisk støttesystem.

[URL:http://www.statped.no/nyUpload/Moduler/Statped/Felles/StatpedTenetekat_02_web.pdf](http://www.statped.no/nyUpload/Moduler/Statped/Felles/StatpedTenetekat_02_web.pdf) [10.10.06]

Tetzchner, S., J. Feilberg, B. Hagtvet, H. Martinsen, P. E. Mjaavatn, H. G. Simonsen & L. Smith (1993) *Barns språk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Theie, Steinar og Reidun Tangen (2003): *Kvalitativ analyse og bruk av NUD*IST (N6)*. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk –Universitet i Oslo

Theil, Rolf (2005): Leksikon. I: *SPRÅK En grunnbok*. Kristoffersen, Kristian Emil, Hanne Gram Simonsen og Andreas Sveen (red.). Oslo: Universitetsforlaget.

Thorsen, Venke Helene (2005): *Fra ”skoletaper” til vinner. En studie av tidligere skoletapere som har lykket med læring i voksen alder*. Oslo: Forlaget Aldring og helse

Thompson Charles L., Linda. B. Rudolph, D. Henderson (2000): *Counseling Children*. Belmont: Brooks/Cole

Tjersland, O. A. og P. Eriksen (1996): Fra karaktertrekk til relasjoner i språk. I: *Norsk Psykologforening 1996 ss. 125-144*.

Vikan, A. (1987): *Sosial forståelse hos barn og ungdom*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

WHO (2000): *ICD-10 Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser. Kliniske beskrivelser og diagnostiske retningslinjer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

WHO (2003): *ICF. Internasjonal klassifisering av funksjon, funksjonshemming og Helse*. Oversatt og tilrettelagt av KITH og utgitt av Sosial og helsedirektoratet Med tillatelse fra WHO. Otta: AIT Otta AS

Yrkesetiske retningslinjer for medlemmer i Norsk Logopedlag, 1996. URL:
<http://www.norsk-logopedlag.no/page.php?id=28&parentid=12> [12.10.06]

Årsrapport 2005. Statlig spesialpedagogisk støttesystem UR
http://fc.statped.no/aarsmeldinger/2005/S01178389.-1/Bredtvet_arsrapport_2005.pdf [10.10.06]

Vedlegg

Vedlegg 1

Rapporter	Datering	Alder	Kjøn	Henvisning	Linjer	Ord	Henv.
R1	2003	14 1/2	mann	Lese/skrive	312	2906	PPT
R2	2003	15	mann	Lese/skrive	324	2757	PPT
R3	2002	13	mann	Språk/lære	50	303	komm
R4	-	44	kvinne	Muligh.les/skr	126	1315	AETAT
R5	2003 ²	14	mann	Lese/skrive	431	4369	PPT
R6	2003	13	mann	språk	253	2148	PPT/sk
R7	2003	13	kvinne	Språklige ferdigh	306	2926	-
R8	2003	13	mann	Språkl.vansker	142	1140	PPT
R9	2005	13	kvinne	Lese/skrive	215	2035	PPT
R10	2003 ³	15	kvinne	Språkl/leseing/skriving	314	3084	PPT
R11	2003 ⁴	14	mann	oppfølging	109	1017	-
R12	2005	13	mann	Lese/skrive	309	3097	PPT
R13	2004	15	mann	Lese/skrive	355	3444	PPT
R14	2005	13	mann	Lese/skrive	250	2520	PPT
R15	1997	18	mann	Lese/skrive	107	1004	PPT
R16	1997	18	mann	Lese/skrive	83	626	PPT
R17	-	-	mann	Språk/lesing/skrivin/veil	324	2912	PPT
R18	1999	15	mann	Spesifikke språkv	261	1722	PPT
R19	2000 ⁵	16	mann	Lese/skrive	57	413	Oppf
R20	1998	15	kvinne	Lese/skrive	112	826	-
R21	1998 ⁶	15	mann	Lese/skrive	221	1457	PPT
R22	1998 ⁷	12?	mann	Lesing/veiledning	86	570	Oppf.
R23	1998	16	mann	Lese/skrive	141	1054	PPT
R24	1997	12	kvinne	Lese/skrive	317	3043	skolesj
R25	1998	13	kvinne	Språk/lese/skrive	134	1047	-
R26	1998	13	kvinne	Lese/skrive	84	602	-

² R5 2005 Oppfølgingsmøte

³ R10 Flere rapport deler Okt 2003- Tilbakemelding og faglig drøftingsmøte, Nov 2003- Innføring i Lindys og Talsmann, Nov 2003- PAS

⁴ R11 ny utredning 2005 Første gangs utredning 1996

⁵ R19 Oppfølgingsopphold

⁶ R21 Tilbakemelding til far sept 1998

⁷ R22 Oppfølgingsopphold

Vedlegg 2

Hierarkisk liste over ICF-koder brukt i koding av ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”

Emnegrupper	Beskrivelse						Tiltak					
	Antall						Antall					
	Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4		Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4	
Domener	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter
Kategori												
1 Kroppsfunksjoner												
b1 mentale funksjoner												
b110 bevissthetsfunksjoner	1	1										
b114 orienteringsfunksjoner	1	1										
b1140 Orientering for tid			1	1								
b117 Intellektuelle funksjoner	20	11					6	4				
b122 overordnede psykososiale funksjoner	3	3										
b126 temperament og personlighet	10	8					0	0				
b1260 utadvendthet			5	4								
b1261 velvillighet			6	4					1	1		
b1262 samvittighetsfullhet			2	2								
b1263 psykisk stabilitet			1	1								
b1265 optimisme			4	3								
b1266 selvtillitt			6	4								
b130 energi og handlekraft	1	1					3	2				
b1300 energinivå			4	2								
b1301 motivasjon			19	10					4	4		
b140 oppmerksomhetsfunksjoner	9	5										
b1400 opprettholde oppmerksomhet			3	3								
b144 hukommelsefunksjoner	8	5					0	0				
b1440 korttidsminne			19	10					1	1		
b1441 langtidsminne			1	1								
b152 emosjonelle funksjoner	11	5										
b1520 emosjonell tilpasning			6	3								
b156 persepsjonsfunksjoner	1	1										
b1561 synspersepsjon			2	2								
b160 tenkefunksjoner	0	0										
b1602 tankeinnhold			2	2								
b164 Høyere kognitive funksjoner	0	0										
b1641 Organisering og planlegging			3	2								
b167 mentale språkfunksjoner	23	13					0	0				
b1670 oppfatte språk			2	2					0	0		
b16700 oppfatte talespråk	16	9									6	5
b16701 oppfatte skriftspråk					5	4					6	4
b1671 uttrykke språk			0	0					0	0		
b16710 uttrykke talespråk					9	8						
b16711 uttrykke skriftspråk											2	1
b1672 integrere språkfunksjoner			1	1								
b1670 oppfatte språk			14	11								
b16700 oppfatte talespråk					16	9						
b16701 oppfatte skriftspråk					13	11						
b172 regnefunksjoner	1	1										
b1720 regne med enkle regnearter			1	1								
b180 Selvopplevelse og tidsoppfatning	5	3					0	0				
b1800 Selvopplevelse			8	5					1	1		
b2 sansefunksjoner og smerte												

Emnegrupper	Beskrivelse						Tiltak					
	Antall						Antall					
	Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4		Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4	
Domener	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter
Kategori												
b210 synsfunksjoner	4	4										
b2102 Synskvalitet			0	0								
b21023 Visuell bildekvalitet					1	1						
b230 Hørselsfunksjoner	3	3										
b3 stemme og telafunksjoner												
b320 uttalefunksjon	2	2										
b330 taleflyt og talerytme	3	2										
b235 Vestibularfunksjoner	1	1										
b4 Kretsløp m.m												
b5 fordøyelse m.m.												
b7 Nerve, muskel bevegelse m.m.												
b780 Sansefonemmelser i forb med muskler og bevegelsesf	0	0										
b7800 Fornemmelse av muskelstivhet			1	1								
b8 huden og tilhørende strukturers funk												
2 Kroppstrukturer												
s1 nervesystemets struktur												
s2 Øye, øre og tilhørende strukturer												
s25 Mellomørets struktur	1	1										
s3 stemme og taledannende strukturer												
s4 strukturer tilhørende kretsløpet mm												
s5 strukturer tilhørende fordøyelsemm												
s6 strukturer tilh. Urinsystemet med mer												
s7 bevegelsesapparatets struktur												
s8 hud og tilhørende strukturer												
3 Aktivitet & deltakelse												
d1 læringsog kunnskapsanvendelse												
d115 lytte	1	1					1	1				
d140 lære å lese	19	12					56	25				
d145 lære å skrive	25	16					28	20				
d150 lære å regne	1	1										
d155 tilegne seg ferdigheter	1	1										
d166 lese	22	12					14	9				
d170 skrive	2	1					3	2				
d2 allmenne oppgaver og krav												
d240 mestre påkjenninger og andre psykiske krav	0	0										
d2400 Mestre forpliktelser			1	1								
d3 kommunikasjon												
d310 Forstå talte ytringer	2	1					20	10				
d315 Forstå ytringer uten ord	5	4										
d325 Forstå skriftlige ytringer	3	2										
d330 tale	12	8					7	6				
d345 Ytre seg skriftlig	4	3					8	7				
d350 Samtale	1	1					2	2				
d3501 Gjennomføre en samtale			3	1								
d4 mobilitet												
d455 Bevege seg omkring	1	1										
d5 egenomsorg												
d6 hjemmeliv												
d7 mellommen. Interaksjoner & rel.												
d720 Sammensatte mellommenneskelig interaksjoner	3	1										
d750 Uformelle sosiale relasjoner	0	0										
d7500 Uformelle relasjoner med venner			3	3								
d760 familierelasjoner							6	5				
d8 viktige livsområder												

Emnegrupper	Beskrivelse						Tiltak					
	Antall						Antall					
	Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4		Nivå 2		Nivå 3		Nivå 4	
Domener	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter	ganger	rapporter
Kategori												
d820 Skoleutdanning	1	1					16	8				
d 845 skaffe seg, beholde og avslutte et arb.forhold							1	1				
d9samfunnsliv ogsosiale livsområder												
d910 Samfunnsliv	0	0										
d9100 Uformelle sammenslutninger			1	1								
d920 Rekreasjon og fritid	1	1										
4 Miljøfaktorer												
e1 produkter og teknologi												
e115 Produkter og teknologi til personlig bruk i dagliglivet	0	0										
e1150 Almenne produkter og teknolog til pers bruk i dagl			3	3								
e130 produkter og teknologi for utdanningsformål												
e1300 allmenne produkter for utdanningsformål									23	18		
e2natur og menneskaskapte miljøopr.												
e3 støtte og sosialt nettver												
e320 Venner	1	1										
e330personer i autoritetspersoner							4	4				
e355 Helsepersonell	11	8					21	13				
e360 helserelaterte fagpersoner							4	4				
e4 holdninger												
e430 Individuelle holdninger	2	2										
e5 tjenester systemer og strategier for tiltak												
e580 tjenester m m for helsevesen							0	0				
e5800 helsetjeneste									1	1		
e585 Tjenester for utdanning og opplæring	0	0					0	0				
e5850 Tjenester, syst og strategier for utd og opplæring			38	23					20	13		
e5859 Uspes tjenester, syst og strategier for utd og oppl			2	2								

Vedlegg 3 Kroppsfunksjoner (b)

Forekomster av ulike koder i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”.

Koder sortert etter antall forekomster		Funksjon og funksjonshemming		Forslag til tiltak	
Kode	Tekst	Ganger	Rapporter	Ganger	Rapport
b167	Mentale språkfunksjoner	23	13	-	-
b1301	Motivasjon	19	10	4	4
b1440	Korttidsminne	19	10	1	1
b16700	Oppfatte talespråk	16	9	6	5
b117	Intellektuelle funksjoner	20	11	6	4
b1260	Utadvendthet	5	4	-	-
b126	Temperement og personlighet	10	8	-	-
b1261	Velvillighet	6	4	1	1
b1262	Samvittighetsfullhet	2	2	-	-
b1263	Psykisk stabilitet	1	1	-	-
b1265	Optimisme	4	3	-	-
b1520	Emosjonell tilpasning	6	3	-	-
b1266	Selvillit	6	4	-	-
b16701	Oppfatte skriftspråk	5	4	6	4
b1300	Energiniivå	4	2	-	-
b144	Hukommelsesfunksjoner	8	5	-	-
b1800	Selvopplevelse	8	5	1	1
b130	Energi og handlekraft	1	1	3	2
b152	Emosjonelle funksjoner	11	5	-	-
b180	Selvopplevelse og tidsoppfatning	5	3	-	-
b140	Oppmerksomhetsfunksjoner	9	5	-	-
b1400	Opprettholde oppmerksomhet	3	3	-	-
b156	Persepsjonsfunksjoner	1	1	-	-
b210	Synsfunksjoner	4	4	1	1
b230	Hørselsfunksjoner	3	3	-	-
b122	Overordnede psykososiale funksjoner	3	3	-	-
b1602	Tenkefunksjoner	2	2	-	-
b330	Taleflyt og rytme	3	2	-	-
b320	Uttalefunksjoner	2	2	-	-
b1561	Synspersepsjon	2	2	-	-
b16711	Uttrykke skriftspråk	-	-	2	1
b1670	Oppfatte språk	2	2	-	-
b1441	Langtidsminne	1	1	-	-
b172	Regnefunksjoner	1	1	-	-
b1720	Regning med enkle regnearter	1	1	-	-
b235	Vestibularfunksjoner	1	1	-	-
b110	Bevissthetsfunksjoner	1	1	-	-
b114	Orienteringsfunksjoner	1	1	-	-
b1140	Orientering for tid	1	1	-	-

Koder sortert etter antall forekomster		Funksjon og funksjonshemming		Forslag til tiltak	
Kode	Tekst	Ganger	Rapporter	Ganger	Rapport
b7800	Sanseførmelse i forb med muskler og bev.	1	1	-	-
b1641	Organisering og planlegging	3	2	-	-
b1672	Integrerende spårfunksjon	1	1	-	-
b21023	Visuell bildekvalitet	1	1	-	-

Vedlegg 4 Aktivitet og deltagelse (d)

Forekomster av ulike koder i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”.

Koder sortert etter antall forekomster		Funksjon og funksjonshemming		Forslag til tiltak	
Kode	Tekst	Ganger	Rapporter	Ganger	Rapporte
d145	Lære å skrive	25	16	28	20
d166	Lese	22	12	14	9
d140	Lære å lese	19	12	56	25
d330	Tale	12	8	7	6
d315	Forstå talte ytringer	5	4	-	-
d345	Ytre seg skriftlig	4	3	8	7
d3501	Gjennomføre en samtale	3	1	-	-
d720	Sammensatte mellommenneskelige interaksjoner	3	1	-	-
d7500	Uformelle relasjoner mellom venner	3	3	-	-
d325	Forstå skriftlige ytringer	3	2	-	-
d170	Skrive	2	1	3	2
d310	Forstå talte ytringer	2	1	20	10
d115	Lytte	1	1	1	1
d150	Lære å regne	1	1	-	-
d155	Tilegne seg ferdigheter	1	1	-	-
d2400	Mestre forpliktelser	1	1	-	-
d350	Samtale	2	2	2	2
d455	Bevege seg omkring	1	1	-	-
d820	Skoleutdanning	1	1	16	8
d9100	Uformelle sammenslutninger	1	1	-	-
d920	Rekreasjon og fritid	1	1	-	-
d760	familierelasjoner	-	-	6	5
d845	Skaffe seg og beholde et arb.forhold	-	-	1	1

Vedlegg 5 Miljøfaktorer (e)

Forekomster av ulike koder i ”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming” og ”Beskrivelse av forslag til tiltak”.

Koder sortert etter antall forekomster		Funksjon og funksjonshemming		Forslag til tiltak	
Kode	Tekst	Ganger	Rapp.	Ganger	Rapp.
e5850	Tjenester,syst. Og strategier for utd. Og oppl	38	23	20	13
e1300	Produkter og teknologi for utdanningsformål	-	-	23	18
e330	Personer i autoritetsposisjoner	-	-	4	4
e360	Helserelaterte fagpersoner	-	-	4	4
e1150	Almenne produkter og teknologi til personlig bruk i daglil.	3	3	-	-
e430	Individuelle holdninger	2	2	-	-
e5859	Uspesifiserte tjenester, syst og strategier for utdanning og oppl	2	2		
e320	venner	1	1	-	-
e355	Helsepersonell	11	8	21	13
e5800		-	-	1	1
10		57		73	

Vedlegg 6

Reliabilitets test

”Beskrivelse av funksjon og funksjonshemming”

Rapport	Koder	Krops-funksjoner(b)	Aktivitet og deltagelse (d)	Miljø-faktorer (e)
R3	A	4(5)	4	-
	B	5	4	1
R10	A	10(13)	8(13)	4(5)
	B	14(16)	8(17)	4(5)
R15	A	6(?)	3	2
	B	8(9)	4(5)	1
R20	A	4(6)	2	2(4)
	B	2	4	2
R25	A	-	3(7)	2
	B	4	5	

Vedlegg 7

Reliabilitets test

”Beskrivelse av forslag til tiltak”

Rapport	Koder	Krops-funksjoner(b)	Aktivitet og deltagelse (d)	Miljø-faktorer (e)
R3	A	-	4	5
	B	1	4	3
R10	A	-	6(15)	2(4)
	B	3(5)	2(9)	3(7)
R15	A	-	2	2
	B	-	3	1
R20	A	-	3	2
	B	2	4	2
R25	A	-	3(4)	-
	B	-	5(9)	2